

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060201

DOM
2014-08-27
Stockholm

Mål nr
M 9473-13

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2013-10-02 i mål nr M 2428-13, se bilaga A

KLAGANDE

Arise AB, 556274-6726
Box 808
301 18 Halmstad

MOTPARTER

1. Länsstyrelsen Hallands län
301 86 Halmstad

2. Länsstyrelsen i Kronobergs län
351 86 Växjö

3. Eva Bäcklund
Bökö Gård 1
340 10 Lidhult

4. Ulf Bäcklund
Adress som 3

5. Per Giese
Fortunfortvej 4A
Dk 2800 Kongens Lyngby
Danmark

6. Jette Giese Ewers
Adress som 5

7. Liselott Hylander
Svenshult Storegård 1
340 10 Lidhult

8. Jimmy Larsson
Adress som 7

9. Benny Refönd
Bökö Stensdal
340 10 Lidhult

Dok.Id 1149458

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

10. Eva Refönd
Adress som 9

11. Inger Svidén
Jasmingången 10
235 93 Vellinge

SAKEN

Tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till vindkraftspark på fastigheterna Äskilt 1:3, Toftthult 1:2, Sännö 1:3 m.fl. i Hylte, Ljungby och Halmstads kommuner

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom endast på följande sätt.

1. Tillståndet att uppföra och driva vindkraftverk avser högst 11 vindkraftverk och omfattar även vindkraftverk HyTr18 med väg- och kabeldragning till detta verk samt kabeldragning mellan verk LjTr11 och HaTr12.1.
2. Tillståndet gäller i 35 år från det att denna dom vunnit laga kraft.
3. Villkor 3 ska ha följande lydelse.

Den ekvivalenta ljudnivån utomhus vid bostäder får på grund av vindkraftsanläggningen inte överstiga 40 dBA.

Den ekvivalenta ljudnivån ska kontrolleras vid en förstagångsbesiktning genom närfältsmätningar och beräkningar. Denna kontroll ska genomföras inom sex månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift.

Kontroll av den ekvivalenta ljudnivån ska därefter ske genom närfältsmätningar och beräkningar så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer eller efter tillsynsmyndighetens begäran, dock minst en gång vart femte år.

4. Villkor 8 upphävs.

5. Ett ytterligare villkor med följande lydelse införs: Väg- och kabeldragning i våtmarksområden ska utföras på ett sådant sätt att vattenförhållandena inte påverkas annat än tillfälligt vid anläggandet.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Arise AB (bolaget) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska ge tillstånd till verk HyTr04,1 och HyTr18 samt tillhörande vägar enligt karta (bilaga till bolagets överklagande).

Bolaget har vidare yrkat att tillstånd ska ges till kabeldragning i våtmarksområde, VMI klass 1, till verk LjTr03 och mellan verk LjTr11 och HaTr12.1 samt till verk HyTr04,1 och HyTr18 om tillstånd till dessa medges.

För det fall Mark- och miljööverdomstolen beviljar tillstånd till minst tolv vindkraftverk har bolaget i första hand yrkat att följande villkor ska fastställas.

Vindkraftverkens totalhöjd får inte överstiga 198 meter. Hinderbelysningen ska, utifrån på området gällande lagstiftning, så långt som möjligt utformas så att olägenheter för närboende kan undvikas. Anläggningen ska, under förutsättning att lagstiftningen tillåter det eller undantag medges, förses med ett system som innebär att hinderbelysningen bara tänds när ett flygplan eller en helikopter närmar sig vindkraftverken. Kravet på sådant system gäller endast om vindkraftverkens totalhöjd uppgår till mer än 150 meter.

Kravet på ett system som innebär att hinderbelysningen bara tänds när ett flygplan eller en helikopter närmar sig ska endast gälla om tillstånd till minst 12 vindkraftverk beviljas. I annat fall ska kravet utgå. I andra hand har bolaget, även om tillstånd inte ges till fler verk, yrkat att villkoret får den yrkade utformningen.

Avseende giltighetstiden har bolaget i första hand yrkat att tillståndet ska gälla i 35 år. I andra hand har bolaget yrkat att tillståndets giltighet om 30 år ska gälla från att tillståndet tas i anspråk.

Vad gäller villkor 3 i miljöprövningsdelegationens beslut har bolaget yrkat att villkoret ändras på så vis att ljudmätning ska göras med immissionsmätning eller närfältsmätning och beräkning samt att tiden för sådana kontroller ska utföras inom 18 månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift.

Bolaget har vidare yrkat att villkor 6 och 8 ska tas bort.

Vad gäller villkor 13 har bolaget yrkat att säkerhet för efterbehandling och andra återställningsåtgärder om 500 000 kr per vindkraftverk får byggas upp under en tjugoårsperiod.

Länsstyrelsen Hallands län, Per Giese, Jette Giese Ewers, Liselott Hylander, Jimmy Larsson, Benny Refónd, Eva Refónd och Inger Svidén har bestritt ändring.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har bestritt ändring utom såvitt avser bolagets yrkande i fråga om tillståndets giltighet. Länsstyrelsen har vidare i första hand förordat den av Länsstyrelsen i Hallands län föreslagna formuleringen avseende totalhöjd och hindersbelysning och i andra hand att miljöprövningsdelegationens formulering kvarstår.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget

Bolaget har utöver vad som tidigare anförts framhållit i huvudsak följande.

Domen motverkar sitt syfte då anläggandet av vindkraftparken i enlighet med ansökan inte kan göras utan att man per definition bryter mot tillståndet eller mot annan lagstiftning. Det är uppenbart att tillståndet omfattar vindkraftverk överstigande 150 meter om en teknik tillämpas som tänder hindersbelysningen när ett flygplan eller en helikopter närmar sig. Formuleringarna i beslutet får dock sådana konsekvenser att detta inte kan göras. Frågan är vad som händer om dispensen återkallas eller Transportstyrelsen inte ger sitt godkännande efter utförda tester till användandet av radaranläggningen eller om Post-och Telestyrelsen inte beviljar fortsatta tillstånd att använda radarsändare. Under sådana omständigheter befarar bolaget att de redan uppförda verken blir olagliga. För att ett investeringsbeslut ska kunna fattas och lån beviljas, behöver förutsättningarna vara kända och det inte föreligga några större ekonomiska risker i projektet.

Eftersom Transportstyrelsens föreskrifter (TSFS 2013:9) ändrats kan bolaget nu bygga vindkraftverk som är 150 meter höga och förse dem med vit högintensiv belysning. Det är inte visat vilken miljöstörning som uppstår när man ökar höjden från 150 till 151 meter. Att först bygga vindkraftverk om 150 meter, söka godkännande och slutligen höja verken till 198 meter är inte möjligt. Platsen är väl vald för vindkraft, vilket även framgår av de tre kommunernas vindkraftsplaner i vilka området är utpekad som prioriterat för vindkraft.

Vid andra vindkraftparker där mätningar genomförts vid bostadshus har samtliga påverkats av för högt bakgrundsljud i förhållande till det låga ljudet av vindkraftverken. Inget tydligt resultat har kunnat erhållas. Detta är ett vanligt problem vid mätningar på längre avstånd och där bakgrundsljuden ofta är högre än ljudkällan som ska mätas. Däremot har tydliga resultat erhållits från mätningar nära verken, vilka har gett ett uppmätt källjud för verken att använda till ljudberäkningar för närliggande bostadshus.

När det gäller villkor 6 motsäger bolaget inte att s.k. stoppreglering kan vara en bra skyddsåtgärd för vindkraftverk på platser som innebär en hög risk för fladdermöss. Aktuellt område är dock inte ett sådant område och det är därför oskäligt att kräva skyddsåtgärder. Området har goda vindresurser, få motstående intressen och gles bebyggelse. Det är områden som det aktuella som bör utnyttjas för utbyggnaden av vindkraft i Sverige.

Länsstyrelsen Hallands län

Länsstyrelsen har utöver vad som tidigare anförts tillagt i huvudsak följande.

Det har inte framkommit något ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt som motsäger att radarstyrd hinderbelysning bör krävas. De svårigheter att förse vindkraftverken med radarstyrd hinderbelysning har bolaget inte framfört tidigare. Påståendet om att dispens inte kan sökas innan vindkraftverken är byggda ifrågasätts. Länsstyrelsen har vid kontakt med Transportstyrelsen fått besked om att det är fullt möjligt att få en dispens för radarstyrd hinderbelysning innan vindkraftverken är byggda. Dispensbeslutet kan

dock vara förenat med villkor. Motsvarande formulering av kravet på radarstyrd hinderbelysning har använts i två andra beslut från miljöprövningsdelegationen utan att verksamhetsutövarna framfört några liknande påståenden om praktiska svårigheter som Arise AB nu gör.

Vad gäller utformningen av kravet på hinderbelysning kan länsstyrelsen tänka sig en enklare skrivning: "Vindkraftverkens totalhöjd får inte överstiga 150 meter. Om vindkraftverken använder ett system som innebär att hinderbelysningen bara tänds när ett flygplan eller en helikopter närmar sig vindkraftverken, får dock verkens totalhöjd uppgå till högst 198 meter." Bolagets förslag till tillståndstext om radarstyrd hinderbelysning är otydlig. Det finns inte något som tyder på att dispensplikten kommer att förändras och vid prövningen måste man förhålla sig till de regler som gäller idag. Avsikten med villkoret är – oavsett hur det formuleras – att det aldrig ska uppföras några verk över 150 meter utan radarstyrd hinderbelysning.

Vad gäller invändningen avseende de förändrade föreskrifterna från Transportstyrelsen, som numera medger vitt högintensivt ljus för verk med 110-150 meters totalhöjd, vill Länsstyrelsen poängtera att verken ifråga, om inte annat sägs i ett särskilt tillståndsvillkor, ska ha den utformning som anges i ansökan och att detta följer av det allmänna villkoret. Bolaget har beskrivit att vindkraftverk som har en höjd upp till 150 meter målas med vit färg samt markeras med blinkande medelintensivt rött ljus under skymning, gryning och mörker i sin tillståndsansökan. Miljötillståndets krav går före de möjligheter som ges i föreskrifterna i detta avseende. Bolaget är bundet av det som angetts i tillståndsansökan och i kompletteringen av ansökan. Det är inte säkert att de tre kommuner som tillstyrkt bolagets ansökan skulle ha gjort det om bolaget ansökt om att utrusta vindkraftverken med högintensiv hinderbelysning även om verken var högst 150 meter höga.

När det gäller fråga om tillstånd till ytterligare verk delar länsstyrelsen Miljöprövningsdelegationens bedömning att de tre verken HyTr04,1, HyTr06,1 och HyTr18 inte uppfyller kravet på lämplig lokalisering. Inte heller kabeldragningen till verk LjTr03 eller mellan verk LjTr11 och HaTr12 kan tillåtas med hänsyn till kraven i

2 kap. 3 § miljöbalken. Ett våtmarksområde klass I har många höga naturvärden som kan skadas vid en exploatering. Det är inte enbart en fråga om hydrologin i området. Länsstyrelsen delar Miljöprövningsdelegationens bedömning att tillståndstiden bör begränsas till 30 år från lagakraftvunnet beslut.

Eftersom klagomål på buller från vindkraftverk är vanligt från de som bor intill vindkraftverk och förtroendet för att verksamhetsutövaren ska följa villkoret om buller inte är högt hos alla närboende, bör den första kontrollen av bullervillkoret omfatta både närfältsmätning och immissionsmätning. Därefter behöver verksamhetsutövaren bara utföra den ena mätningen och med så långt mellanrum som vart femte år. Närfältsmätningar är inte lika väderberoende som immissionsmätningar och därför bör tillsynsmyndigheten få medge att immissionsmätningarna utförs vid en senare tidpunkt. De som bor intill vindkraftverk har behov av att ljudet från vindkraftverk kontrolleras tidigare än 18 månader efter det att vindkraftverken tagits i drift.

Avseende frågan om fladdermöss (villkor 6) kan konstateras att dessa kan flyga flera kilometer för att söka föda. Vindkraftverk kan dra till sig insekter och fladdermöss dras dit insekterna finns. Detta kan öka förekomsten av fladdermöss i området. Även om inventeringen av fladdermöss visar att det inte är några stora risker med en vindkraftsetablering på platsen, anser länsstyrelsen att kunskapsläget vad gäller fladdermöss generellt är för lågt. Fladdermöss i Sverige är skyddade enligt artskyddsförordningen och i vissa fall av jaktlagstiftningen samt av en europeisk konvention, EUROBATS, som även utsträcker skyddet till fladdermössens boplatser och viktigaste jaktrevir (nyckelbiotoper). Det här innebär att det är förbjudet att fånga, döda eller flytta fladdermöss och man får inte heller förstöra deras boplatser.

För att förbudet enligt artskyddsförordningen inte ska överträdas bör vindkraftverken som en skyddsåtgärd stängas av sommartid när risken för kollisioner är som störst, dvs. vid låga vindhastigheter från solnedgång till soluppgång. Flera internationella studier visar att mellan cirka 50 och 80 procent lägre dödlighet bland fladdermöss uppnås om den aktuella typen av begränsning införs.

Länsstyrelsen anser, med hänvisning till det som sagts angående villkor 6 om fladdermöss, att kravet på en uppföljande kontroll inte är onödigt och att bolaget inte heller har visat att det är orimligt.

När det gäller fråga om ekonomisk säkerhet finns det oavsett om vindkraftverken står på land eller i havet en risk för att vindkraftsbolag kan gå i konkurs redan efter några års verksamhet. Länsstyrelsen delar miljöprövningsdelegationens bedömning att de ekonomiska svårigheterna för Vindpark Vänern talar för att ekonomiska säkerheter för vindkraftsparker bör ställas i sin helhet innan vindkraftverken får uppföras. Branschen har överlag lönsamhetsproblem och det är också ett skäl för att utforma säkerheten i enlighet med miljöprövningsdelegationens beslut.

Per Giese, Jette Giese Ewers, Liselott Hylander, Jimmy Larsson, Benny Refónd, Eva Refónd och Inger Svidén har anfört i huvudsak följande.

Radarstyrd hinderbelysning bör anordnas för att minska påverkan för de närboende. Vad gäller ljudmätning bör beaktas att sjöar fortplantar ljud snarare än begränsar dem som skogen kan göra. Verk upp till 150 meter fungerar relativt väl i samklang med den vind som finns i markplan medan verk över den höjden snurrar även när det är vindstilla vilket gör att ljudet fortplantar sig mycket långt. Vidare har det i området vid ett flertal tillfällen konstaterats förekomst av den hotade fladdermusarten Barbastell.

Liselott Hylander och Jimmy Larsson har därutöver för egen del anfört följande.

Vad gäller hinderbelysning anser de att de som boende i högt belägna Svenshult i nivå med den röda lampan på masten i Lidhult belägen fyra km bort kommer att bli kraftigt påverkade av det vita ljuset. På samrådet ställdes flera frågor kring det högintensiva vita ljuset och de försäkrades om att bolaget skulle anordna radarstyrd hinderbelysning. Bolaget försöker komma undan vad de lovat under samrådsförfarandet och försöker undvika att begränsa påverkan på bygden. Avseende villkor 3 angående ljudmätning bestrider de ändring. I den miljö där vindkraftverken planeras finns ett flertal sjöar som snarare fortplantar ljud än begränsar dem som

skogen kan göra beroende på väder. Det är därför inte troligt att bolagets ljudberäkningar stämmer då inte tillräcklig hänsyn tagits till sjöarna som finns i den ostliga riktningen från vindkraftsparken. Med den dominerande vindriktningen från väst påverkar detta boendemiljön kring Stora Svansjön. Vindkraftsparker vid vatten fortplantar ljud lång väg och detta påverkar de närboende. Den absoluta tystnaden vid Stora Svansjön kommer att försvinna.

Benny Refónd och **Eva Refónd** har för egen del anfört följande.

Vindkraftparken är planerad alldeles för nära deras bostad och kommer att medföra olägenheter för dem. De har byggt upp sina liv på platsen och deras livsverk kommer att raseras. En del av deras sysselsättning är hänförlig till turism. Människor ska inte utnyttja vinden till att bygga upp kraftverk som ändrar riktningen av vinden. Vinden ska ha sin egen riktning utan att störas. Vindkraftverk är ett onaturligt ingrepp i naturens eget ekologiska system och påverkar detta negativt. Beträffande nedgrävning av kabel mellan verk LjTr11 och HaTr12.1 gäller att den gamla järnvägsbanken är "broad". Detta innebär att det finns en förstärkning som kommer att förstöras om man inte vet var denna "bröning" ligger. Den är utförd för länge sedan med anledning av att markens bärighet är dålig. Gör man ingrepp i denna så kan det uppstå en process som innebär att den förstörs. Järnvägsbanken innehåller också farligt avfall som kan frigöras vid grävning.

UTREDNINGEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har åberopat samma bevisning till stöd för sin talan som vid mark- och miljödomstolen. Mark- och miljööverdomstolen har den 6 maj 2014 hållit syn på de i målet aktuella fastigheterna.

Mark- och miljööverdomstolen har gett Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Halmstads kommun, Samhällsbyggnadsnämnden i Hylte kommun och Miljö- och byggnämnden i Ljungby kommun samt Länsstyrelsen i Kronobergs län tillfälle att yttra sig i målet. Hylte och Ljungby kommuner har vidhållit vad som tidigare anförts. Halmstads kommun har inte yttrat sig. Länsstyrelsens inställning framgår under yrkanden.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL*Antal vindkraftverk*

Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken ska för en verksamhet eller åtgärd väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Mark- och miljööverdomstolen gör såvitt avser verk HyTr04,1 inte någon annan bedömning än den som underinstanserna gjort.

När det gäller verk HyTr18 finner domstolen dock, beroende på verkets placering på en höjd i utkanten av våtmarksområdet och det som kunde iakttas vid synen, att lokaliseringen av detta verk är förenlig med kravet på en lämplig lokalisering. Tillstånd kan därför lämnas till det vindkraftverket.

Kabeldragning m.m.

De kabeldragningar som är aktuella för prövning i målet berör ett våtmarksområde som är klassificerat som ett s.k. klass-1-objekt. Detta medför att det finns särskild anledning att närmare överväga vilka försiktighetsmått som krävs för att inte skada eller olägenhet ska uppkomma på miljön i våtmarken. Mot denna bakgrund bedömer Mark- och miljööverdomstolen att den yrkade kabeldragningen genom våtmarksområdet till verk LjTr03 inte kan tillåtas. Dragningen mellan verken LjTr11 och HaTr12.1 kan dock godtas eftersom den, bl.a. genom att den avses placeras längs den befintliga banvallen, medför ett begränsat ingrepp och därmed tillräcklig hänsyn tas till miljön i våtmarken.

Den kabel- och vägdragning genom våtmarksområden som blir aktuell ska utföras på ett sådant sätt att vattenförhållandena inte påverkas annat än tillfälligt vid anläggandet. Det innebär att erforderliga försiktighetsmått ska vidtas, exempelvis installation av nödvändiga vägtrummor. Mark- och miljööverdomstolen föreskriver därför ett villkor om detta. Den befintliga banvallen mellan verken LjTr11 och HaTr12.1 får inte heller tillfogas bestående skador men något särskilt villkor om detta bedöms inte nödvändigt.

Vindkraftverkens totalhöjd och hindersbelysning

Den störning det skulle innebära att ha ett högintensivt blinkande ljus på vindkraftverk med en totalhöjd om 198 meter motiverar ett krav på radarstyrd hindersbelysning. Det av bolaget föreslagna villkoret säkerställer inte detta krav. Det kan därför inte godtas. Mark- och miljööverdomstolen instämmer således i den bedömning som underinstanserna har gjort.

Vad gäller den närmare utformningen av villkoret finner domstolen att det av den lydelse som miljöprövningsdelegationen beslutat om klart framgår att vindkraftverken får vara maximalt 198 meter höga om bolaget fått dispens för s.k. radarstyrd hindersbelysning och använder denna utrustning. Detta är också syftet med villkoret och en liknande formulering har använts i andra sammanhang. Tillståndet i denna del kan därmed lämpligen utformas på det sätt som framgår av miljöprövningsdelegationens beslut.

Domstolen konstaterar, i likhet med Länsstyrelsen i Hallands län, att bolaget genom det allmänna villkoret är bundet av den beskrivning av de planerade verkens utformning som framgår av ansökan och kompletteringar till denna. Den ändring som gjorts i Transportstyrelsens föreskrifter medför inte någon förändring i förhållande till vad som åligger bolaget i detta avseende.

Sammanfattningsvis ska således bolagets överklagande avslås i denna del.

Tillståndets giltighet

Ett tillstånd till vindkraftsverksamhet bör normalt tidsbegränsas. Motiven till varför ett tillstånd bör tidsbegränsas är bl.a. att den tekniska utvecklingen och ökade kunskaper kan komma att leda till ändrade miljökrav och att det därför bör finnas en möjlighet att skärpa villkoren vid en förnyad tillståndsprövning efter det att det tidigare tillståndsbeslutet har löpt ut. Vid bedömningen av vilken giltighetstid som bör gälla måste därutöver, vid sidan av vindkraftverkens tekniska livslängd, beaktas värdet av att den plats som ändå tagits i anspråk för verksamheten utnyttjas på ett sätt som är effektivt ur energianvändningssynpunkt och ur ett hushållningsperspektiv. Mot denna

bakgrund finner Mark- och miljööverdomstolen att tidsbegränsningen lämpligen kan bestämmas i enlighet med bolagets förstahandsyrkande.

Ljudmätning (villkor 3)

Det är bolagets skyldighet att se till att den i tillståndet föreskrivna bullernivån inte överskrids. För att kontrollera att denna skyldighet följs är det motiverat att ställa krav på ljudmätningar. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att det tillkommande värdet av immissionsmätningar vid bostäder är tveksamt. Syftet med villkoret i denna del kan tillgodoses genom närfältsmätningar och beräkningar. Dessa bör dock första gången göras inom sex månader från det att vindkraftsanläggningen tas i drift. Villkor 3 ska således ändras enbart på det sättet att kravet på immissionsmätningar vid bostäder utgår.

Stoppreglering fladdermöss (villkor 6)

Mark- och miljööverdomstolen gör ingen annan bedömning avseende detta villkor än vad underinstanserna gjort. Villkoret ska därmed kvarstå.

Uppföljande kontroll (villkor 8)

Mot bakgrund av att frågan om stoppreglering regleras slutligt i villkor 6 anser Mark- och miljööverdomstolen att det inte finns skäl att förordna om en uppföljande kontroll i enlighet med villkor 8. Detta villkor ska därför upphävas.

Ekonomisk säkerhet (villkor 13)

När det gäller frågan om ekonomisk säkerhet delar Mark- och miljööverdomstolen underinstansernas bedömning att det inte är tillräckligt att säkerhet ställs efter hand. Bolagets överklagande i denna del ska därför ogillas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

Roger Wikström

Peder Munck

Åsa Marklund Andersson

Dag Ygland

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Roger Wikström, Peder Munck och Åsa Marklund Andersson, referent, samt tekniska rådet Dag Ygland, skiljaktig.

Föredragande har varit Mia Edlund.

SKILJAKTIG MENING

Tekniska rådet Dag Ygland är skiljaktig vad avser kravet på radarstyrd hindersbelysning och anför följande.

Jag anser i likhet med majoriteten att verken inte ska få byggas högre än 150 meter om inte dispens för radarstyrd hindersbelysning söks, erhålls och systemet används. Jag anser dock att kravet på användning kan vara utformat så att det för det osannolika fall att dispensen skulle dras in, vindkraftverken ändå får köras. En förutsättning för detta skulle vara att indragningen av dispensen orsakats av förhållanden som ligger utanför bolagets kontroll. Risken för att detta ska inträffa bedömer jag som tillräckligt liten för att den störning som en väl avskärmad hindersbelysning utgör kan accepteras.

Överröstad i denna del är jag i övrigt enig med majoriteten.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2013-10-02
meddelad i
Vänersborg

Mål nr M 2428-13

KLAGANDE

1. Eva Bäcklund, Bökö Gård 1, 340 10 Lidhult
2. Ulf Bäcklund, Bökö Gård 1, 340 10 Lidhult
3. Per Giese, Fortunavej 4A, DK 2800 Lyngby, Danmark
4. Jette Lisberg Ewers, Fortunavej 4A, DK 2800 Lyngby, Danmark
5. Liselott Hylander, Svenshult Storegård 1, 340 10 Lidhult
6. Jimmy Larsson, Svenshult Storegård 1, 340 10 Lidhult
7. Benny Refónd, Bökö Stensdal, 340 10 Lidhult
8. Eva Refónd, Bökö Stensdal, 340 10 Lidhult
9. Inger Sirlén, Jasmingången 10, 235 93 Vellinge

KLAGANDE OCH MOTPART

Arise AB, 556274-6726, Box 803, 301 18 Halmstad

MOTPART

Länsstyrelsens Hallands län, 301 86 Halmstad

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens Hallands läns, Miljöprövningsdelegationen, beslut 2013-05-21 i ärende nr 551-4360-12, se bilaga 1

SAKEN

Tillstånd enligt 9 kap miljöbalken till vindkraftspark på fastigheterna Äskilt 1:3, Toftshult 1:2, Sännö 1:3 m.fl. i Halmstad, Hylte och Ljungby kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen gör ingen annan ändring i det överklagade beslutet än att domstolen tar bort sista meningen i villkor 10. I övrigt avslår mark- och miljödomstolen överklagandena, dvs. ändra inte miljöprövningsdelegations beslut.

Dok.Id 240134

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänersborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 30	måndag – fredag 09:00-16:00

BAKGRUND

Genom det överklagade beslutet har Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Hallands län (nedan MPD) den 21 maj 2013 meddelat Arise Windpower AB, numera Arise AB (nedan bolaget) tillstånd enligt miljöbalken till vindbruk på fastigheterna Äskilt 1:3, Toftthult 1:2, Sännö 1:3 m.fl. i Halmstad-, Hylte- och Ljungby kommun. Tillståndet omfattar uppförande och drift av högst tio vindkraftverk med en totalhöjd av högst 150 m per verk, men om Transportstyrelsen beviljar dispens för att förse vindkraftverken med ett system som innebär att hinderbelysning bara tänds när ett flygplan eller en helikopter närmar sig vindkraftverken och sådan utrustning används, får verkens totalhöjd uppgå till högst 198 m. Den tillståndsgivna verksamheten är tidsbegränsad till 30 år räknat från lagakraftvunnet beslut. Miljöprövningsdelegationen har i det överklagade beslutet även avslagit bolagets yrkande vad gäller uppförande av tre vindkraftverk med beteckningarna HyTr04,1, HyTr06,1 och HyTr18 samt avslagit bolagets yrkande om kabeldragning i våtmarksområde VMI klass 1, till verk LjTr03 samt mellan verk LjTr 11 och HaTr12.1. Miljöprövningsdelegationen har godkänt miljökonsekvensbeskrivningen i ärendet. Tillståndet har förenats med villkor, varav främst villkor 3, 6, 8, 10, 13 är aktuellt i målet. De har följande lydelse.

3. Den ekvivalenta ljudnivån utomhus vid bostäder får på grund av vindkraftsanläggningen inte överstiga 40 dBA.

Den ekvivalenta ljudnivån ska kontrolleras vid en förstagångsbesiktning genom närfältsmätningar och beräkningar samt genom immissionsmätningar vid bostäder. Denna kontroll ska genomföras inom sex månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift. Tillsynsmyndigheten får dock medge att immissionsmätningarna utförs vid en senare tidpunkt.

Kontroll av den ekvivalenta ljudnivån ska därefter ske genom närfältsmätningar och beräkningar eller genom immissionsmätningar vid bostäder så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer eller efter tillsynsmyndighetens begäran, dock minst en gång vart femte år.

6. Vindkraftverken ska stängas av när medelvindhastigheten under 10 minuter är lägre än 5 m/s vid verkens nav. Detta gäller från en timme före solnedgång till en timme efter soluppgång under perioden fr.o.m. den 15 juli t.o.m. den 30 september.

8. En uppföljande kontroll av vindkraftsparkens påverkan på flyttfåglar, häckande fåglar och fladdermöss ska göras inom tre år efter det att det första verket tagits i drift.

10. Bolaget ska senast en månad efter det att anläggningsarbetena är slutförda anmäla detta till tillsynsmyndigheten. Temporärt nyttjade markytor under anläggningstiden såsom upplags- eller uppställningsplatser, dock ej kranuppställningsplatser, ska återställas snarast möjligt och senast två år efter det att anläggningsarbetet avslutats. Återställningsarbetet ska så långt möjligt göras så att den biologiska mångfalden gynnas.

13. Bolaget ska ställa säkerhet för efterbehandling och andra återställningsåtgärder om 500 000 kronor per vindkraftverk som uppförs. Säkerheten ska ställas i sin helhet och godkännas av miljöprövningsdelegationen innan tillståndet tas i anspråk.

Bolaget samt Eva och Ulf Bäcklund, Per Giese, Jette Lisberg Ewers, Liselott Hylander, Jimmy Larsson, Benny och Eva Refönd samt Inger Sirlén har överklagat miljöprövningsdelegationens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

Arise AB (nedan bolaget) har yrkat att tillstånd även ges till verk HyTr04,1 och HyTr18 samt tillhörande vägar enligt karta (bilaga till bolagets överklagande).

Bolaget har vidare yrkat att tillstånd även ges till kabeldragning i våtmarksområde, VMI klass 1, till verk LjTr03 och mellan verk LjTr11 och HaTr12.1 samt till verk HyTr04,1 och HyTr18 om tillstånd till dessa medges.

För det fall mark- och miljödomstolen beviljar tillstånd till minst tolv vindkraftverk med totalhöjd om maximalt 198 m, har bolaget yrkat att samma villkor som bolaget framställt i ansökan angående hinderbelysning ska fastställas. Förslaget till villkor lyder:

"Hinderbelysningen ska, utifrån på området gällande lagstiftning, så långt som möjligt utformas så att olägenheter för närboende kan undvikas. Anläggningen

*ska, under förutsättning att lagstiftningen tillåter det eller undantag medges, för-
ses med ett radarbaserat kontrollsystem som innebär att hindermarkeringarna
endast tänds när flygtrafik närmar sig vindkraftparken. Villkorets andra stycke
gäller endast om vindkraftverkens totalhöjd uppgår till mer än 150 meter."*

För det fall tillstånd medges till färre än tolv vindkraftverk, har bolaget yrkat att tillstånd medges till maximalt 198 m höga vindkraftverk utan krav på radarstyrd hinderbelysning.

Vad gäller giltighetstiden har bolaget i första hand yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av miljöprövningsdelegations beslut, beviljar att tillståndet ska gälla i 35 år. I andra hand har bolaget yrkat att tillståndets giltighet om 30 år ska gälla från att tillståndet tas i anspråk.

Vad gäller villkor 3 i miljöprövningsdelegationens beslut har bolaget yrkat att mark- och miljödomstolen ska ändra villkoret på så vis att det medges att ljudmätning ska göras med immissionsmätning eller närfältsmätning och beräkning samt att tiden för sådana kontroller ska utföras inom 18 månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift.

Bolaget har vidare yrkat att villkor 6 och 8 ska tas bort.

Avseende villkor 10 i miljöprövningsdelegationens beslut har bolaget yrkat att sista meningen stryks i dess helhet dvs.: *"Återställningsarbetet skall så långt möjligt göras så att den gynnar den biologiska mångfalden."*

Vad gäller villkor 13 har bolaget yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av miljöprövningsdelegations beslut, beviljar att säkerhet får byggas upp under en tjugofemårsperiod.

Bolaget har även yrkat att mark- och miljödomstolen håller syn på platsen.

Ulf Bäcklund, Eva Bäcklund, Eva Refónd och Benny Refónd har, såsom det får förstås yrkat att miljöprövningsdelegationens beslut om tillstånd till vindkraftverk upphävs i dess helhet.

Per Giese, Jette Lisberg Ewers, Liselott Hylander, Jimmy Larsson och Inger Sirlén har yrkat följande ändring av miljöprövningsdelegationens beslut vad gäller tillståndsgivning en för verk LjTr 05. Vindkraftverkets maximala höjd ska fastställas till 150 m samt placeringen ska ändras på så sätt att verket flyttas närmre Kölsjön för att öka avståndet till Stora Svansjön.

Jimmy Larsson har yrkat syn på plats.

Bolaget har anfört bl.a. följande till stöd för sin talan. Vad gäller de verk som miljöprövningsdelegationen har avslagit bör påverkan på våtmarksområdet vägas mot den miljönytta som vindkraftproducerad el ger samt att området är utpekat som prioriterat för vindkraft i kommunens översiktsplan. Sådan avvägning förefaller inte ha skett i detta fall. Bolaget har visat att verksplatser med tillhörande vägar har placerats på ett sätt som så långt det är möjligt undviker de värden och miljöer som är knutna till själva våtmarkerna inom området klassat som klass 1 enligt våtmarksinventering (nedan VMI). Den naturinventering som inlämnats som en komplettering till ansökan visar att etableringen av verk och vägar sker helt utanför de områden som innehar de högsta naturvärdena i området. Endast verk 6 är närmare det område med högsta naturvärden (Klass A i naturinventeringen) än 500 m. I Naturvårdsverkets rapport 5925, januari 2009, *Våtmarksinventeringen – resultat från 25 års inventeringar; Nationell slutrapport för våtmarksinventeringen (VMI) i Sverige*, definieras på sidan 28, punkt 1, naturvärdesklassningen klass 1 i VMI på följande sätt: *Klass 1 objekt har mycket höga naturvärden för regionen och är av internationellt eller nationellt bevarandevärde. De är oftast till stor del opåverkade och behöver bevaras för framtiden. Inga ingrepp som kan påverka eller ytterligare påverka hydrologin bör tillåtas.* Fokus läggs här på påverkan på hydrologin i områden med klass 1 i VMI, något som miljöprövningsdelegationen inte tar upp i sitt resonemang i tillståndsbeslutet. Endast på ett mindre antal platser kommer etableringen att på-

verka hydrologi och våtmarksmiljöer och på dessa platser kommer lämpliga åtgärder, såsom silande vägbank och/eller vägtrummor att anläggas för att minimera påverkan på områdets hydrologi. I och med dessa åtgärder anser sig bolaget ha visat att naturvärdena kommer att kunna bibehållas även sedan en vindkraftanläggning etablerats. Därmed uppfylls kraven enligt 2 kap. 3 och 6 §§ miljöbalken (nedan MB).

Med fotodokumentationen som bifogats överklagandet visar bolaget att de områden som berörs av vägdragning och verksplaceringar till största del inte är våtmarker. Det aktuella området med klass 1 enligt VMI omfattar 740 ha och är således mycket stort. Den planerade vindkraftetableringen (kranplatser, fundament, breddade och nyanlagda vägar) skulle ta ca 2 ha i anspråk vilket utgör knappt 3 promille av områdets totala yta. Av dessa 3 promille kommer endast en liten del egentlig våtmarksmiljö att påverkas. I domar (MÖD 2010:38, 2010-10-14, M 10316-09) har Miljöoverdomstolen godtagit att en vindkraftetablering tar i anspråk en yta om 3 procent av ett område med höga naturvärden.

För att ytterligare minska påverkan på hydrologin och naturvärdena i området är bolaget beredd att ge upp planerna på att bygga verk 6 då detta står nära Ringmosen med sina höga naturvärden (Klass A i utförd naturinventering) och en i fågelinventeringen utpekad orrespelplats och pga. att tillfartsvägen passerar ett relativt högt antal våta passager och därmed påverkar hydrologin mest av de vägsträckningar som föreslås inom området. Vidare kommer Bolaget, om tillstånd medges, att använda den alternativa sträckning av väg mellan verk 18 och verk 4 som är markerad som Alternativ väg (brun färg) på karta (bilaga 1 till överklagandet). Den alternativa vägen kommer att påverka områdets hydrologi minst av de två alternativ som redovisas i ansökan.

Vad gäller den del av kabeldragningen som miljöprövningsdelegationen avslår hänvisas till tidigare redogörelse av Naturvårdsverkets rapport ovan. Bolaget har visat att kabeldragningen har planerats på ett sätt som så långt det är möjligt undviker de värden och miljöer som är knutna till själva våtmarkerna inom området klassat som

klass 1 enligt VMI. Eftersom kabelschaktet fylls igen helt påverkas inte hydrologin i marken och bortsett från den avverkade skogen längs med kabelsträckningen återetablerar sig växtligheten snabbt över det igenfyllda schaktet. Bolagets erfarenhet från kabeldragningar i liknande områden vid tidigare byggda vindkraftparker är att det redan efter ett par år är svårt att se några spår av kabelgrävningen. Påverkan är med andra ord av ytterst tillfällig och övergående karaktär och motiverar inte ett förbud med hänvisning till försiktighetsprincipen enligt 2 kap. 3 § MB. Genom fotodokumentation har bolaget visat att de områden som berörs av kabeldragning till övervägande del inte är våtmarker.

Bolaget ansökte om vindkraftverk med maximal totalhöjd om 198 m. Bolaget har även angett att om tillstånd beviljas till minst 12–13 vindkraftverk med angiven totalhöjd, kan ett radarstyrt hinderbelysningsystem bekostas av projektet. Med färre verk eller lägre totalhöjd blir det mycket tveksamt att ett sådant kostsamt radarsystem ryms inom projektet. Risk finns i så fall att hela projektet blir ekonomiskt omöjligt att genomföra. Miljöprövningsdelegationen har i sin motivering av villkor något summariskt skrivit att bolaget åtagit sig detta utan begränsning av antalet vindkraftverk. Som förslag till villkor angav bolaget följande:

"Hinderbelysningen ska, utifrån på området gällande lagstiftning, så långt som möjligt utformas så att olägenheter för närboende kan undvikas. Anläggningen ska, under förutsättning att lagstiftningen tillåter det eller undantag medges, förses med ett radarbaserat kontrollsystem som innebär att hindermarkeringarna endast tänds när flygtrafik närmar sig vindkraftparken. Villkorets andra stycke gäller endast om vindkraftverkens totalhöjd uppgår till mer än 150 meter."

Bolaget har detta villkor i tillståndet för Jädraås vindkraftpark. Med detta villkor kunde projektet realiserats. Det tog dock nästan ett år att få ett beslut om undantag från Transportstyrelsen samt ett tillstånd att radarfrekvensen fick användas av Post- och telestyrelsen (PTS). Av Transportstyrelsens beslut framgår tydligt att även efter erhållen dispens, måste monterad radarutrustning på resta vindkraftverk genomgå omfattande tester. Efter tester och även av andra orsaker kan Transportstyrelsen återkalla sin dispens. Användandet av radarutrustningen är också avhängigt PTS:s tillstånd att använda radiosändare, vilket i Jädraåsfallet har beviljats för ett år. En dispens kan inte sökas förrän slutliga positioner för verken är fast-

ställda eller förrän val av turbintyp är gjord. Bara det faktum att radarutrustningen måste testas på de resta vindkraftverken innan slutligt godkännande från Transportstyrelsen meddelas, framgår tydligt att miljöprövningsdelegationens villkorskrivning inte fungerar.

På marknaden finns idag endast ett i Sverige godkänt system som innebär att hinderbelysning bara tänds när ett flygplan eller en helikopter närmar sig vindkraftverk och det är OCAS (radarstyrd hinderbelysning). Detta system ägs av vindkraftstillverkaren Vestas. OCAS har genom medgivande från Transportstyrelsen installerats på ett fåtal vindkraftparker i Sverige. Utfallet av dessa "pilotprojekt" är inte klargjort och Transportstyrelsen kan när som helst dra tillbaka sina medgivanden om erfarenheter av systemet skulle visa att det har brister. Att då villkora hela vindkraftparkens existens på så vis att Transportstyrelsen ger sitt medgivande och att systemet används är vanskligt. Banker och finansiärer kan ställa sig frågan: Vad händer om vi byggt 198 m höga verk och Transportstyrelsen sedan väljer att ändra sin tillämpning av bestämmelserna? Då blir ju verken olagliga med nuvarande skrivning. Ska man kräva radarbaserad hinderbelysning måste alltså den juridiska logiken i beslutet vara omvänd: 198 m verk godtas som grundregel och ovanpå det läggs kravet att radarbaserad hinderbelysning ska användas om Transportstyrelsen efter särskild prövning (eller en ändring i lagen) medger detta. I sådant fall blir inte vindkraftparkens hela existens beroende av Transportstyrelsens dagliga hantering. Om Bolaget endast får slutligt tillstånd till tio verk kan resultatet också bli att endast åtta i de bästa vindlägena kan byggas. Vid sådant scenario är det tveklöst så att kostnaden för det radarbaserade hindermarkeringssystemet är en avgörande faktor för om projektet kan genomföras överhuvudtaget. Även om endast åtta verk uppförs är den beräknade kostnaden för radarsystemet 10 miljoner kronor pga. parkens geografiska utbredning. Vid jämförelse med totalkostnaden om ca 250 miljoner kr utgör kostnaden för systemet 4 procent av totalkostnaden, vilket givetvis påverkar lönsamheten avsevärt.

I de numera ändrade bestämmelser kring markering av höga föremål som miljöprövningsdelegationen hänvisar till framgår att vindkraftverk över 150 m ska

markeras med vitt högintensivt sken. Miljöprövningsdelegationen berör det faktum att Transportstyrelsens bestämmelser är under omarbetning, men har inte uppmärksammat att en ändringsföreskrift trädde i kraft 2013-03-20; TSFS 2013:9. I denna bestämmelse medges vit högintensiv belysning på vindkraftverk överstigande 110 meters höjd. Det överklagade beslutet innebär att bolaget utan hinder kan bygga vindkraftverk som är 150 m höga och förse dessa med högintensivt vitt sken, men kan inte bygga vindkraftverk som är 151 m höga utan att investera 10 miljoner kr i ett radarsystem. Miljöprövningsdelegationen har inte på ett trovärdigt sätt visat vilken miljöstörning som uppstår när man ökar höjden från 150 till 151 m som skulle motivera kostnaden. I Transportstyrelsens bestämmelser framgår också att om man markerar en vindkraftpark med högintensivt vitt sken så måste inte alla verk markeras med högintensivt vitt sken. Bestämmelserna medger att vindkraftverk inne i en grupp, som i övrigt markeras med högintensivt vitt sken, kan markeras med lågintensivt rött sken. Det innebär alltså att den störning av ljus som kan uppkomma från en park om tio vindkraftverk kanske kan begränsas till ca fem vita lampor. Bolaget hävdar alltså med bestämdhet att miljöprövningsdelegationens krav på radarstyrd hinderbelysning inte står i proportion till kostnaden och riskerar att, tillsammans med övriga kostsamma pålagor, stjälpa projektets ekonomi.

Tillståndets giltighet

Länsstyrelsen har beviljat tillstånd för 30 år med förklaringen att "*En tillståndstid om 30 år är vanligt förekommande och motsvarar livslängden för vissa delar av verkens konstruktion. Enligt miljöprövningsdelegationens mening bör därför tillståndstiden begränsas till 30 år från lagakraftvunnet beslut*". Bolaget yrkade på att tillståndet ska gälla i 35 år. Enligt bolagets mening kan vissa maskindelar vid behov bytas ut och på så sätt förlänga vindkraftverkens livslängd. Fundament och torn är normalt designat för att hålla i ca 50 år. Ett till två år efter lagakraftvunnet beslut kan behövas för upphandling, slutprojektering och finansiering. Om länsstyrelsens beslut om radarsystem och totalhöjd ska kvarstå, behöver dispens för radarsystem sökas, handläggas och beviljas efter lagakraftvunnet beslut och innan upphandling av verk. Bolagets erfarenhet från projekt Jädraås är att det tar ca ett år

att få en sådan dispens från Transportstyrelsen. Bolaget ser inte att det finns miljö- eller naturmässiga skäl att inte ge tillstånd till 35 år istället för 30 år. Det är även vanligt förekommande med tillståndstider över 30 år, t.ex. gäller tillståndet för Jädraås vindkraftpark 40 år (Länsstyrelsen Gävleborg, beslut 2010- 05-28, dnr: 551-17-09). Bolaget beviljades också nyligen tillstånd till en vindkraftpark i Mönsterås kommun med tillståndstid 35 år (Länsstyrelsen Kalmar, beslut 2013-02-14, dnr: 551-1194-12).

Villkor 3 ljudmätning

Miljöprövningsdelegationen har angett att bolaget både ska kontrollera ljudnivån genom närfältsmätningar och beräkningar samt genom immissionsmätningar vid bostäder. Eftersom båda metoderna var för sig är tillräckliga måste det anses vara överflödigt och onödigt kostsamt att ålägga bolaget att genomföra mätningar genom båda metoderna. Att inom sex månader från driftsättning hinna utföra ljudmätningar från vindkraftverken är alltför svårt och osäkert om det faktiskt går att genomföra. Under verkens första månader efter driftsättning pågår intrimningsarbeten vilket medför många stopp på verken. Driften styrs under den första tiden i högre grad av leverantören. För att kunna utföra ljudmätningar krävs även rätt väderförutsättningar, vilket i många fall visat sig ta lång tid att uppnå. Det är därför inte tekniska rimligt att kräva att ljudmätningar ska utföras inom sex månader från driftstart. Normalt ska inte ljudmätningar utföras under förhållanden med snö, tjäle eller regn, vilket medför att om verken driftsätts under hösten kan hela vintern passera utan att rätt väderförutsättningar, vindstyrka och vindriktning infinner sig. Villkoret inger därför också betänkligheter från rättsäkerhetssynpunkt, samtidigt som det knappast innebär någon risk för miljön att sätta tiden längre.

Villkor 6 stoppreglering för fladdermöss

I ansökan med tillhörande MKB, fladdermusinventering och kompletterande fladdermusinventering har bolaget visat att området får anses vara ett lågriskområde avseende påverkan på fladdermusfaunan. Det finns inget i inventeringsresultaten som talar för någon talrik förekomst eller aktivitet av fladdermöss inom vindområdet.

Miljööverdomstolen bedömde i dom den 11 april 2013, M 7865-12, att det berörda området inte var lämpligt för fladdermöss. Arter av fladdermöss och deras livsmiljö skulle alltså inte skadas. Bolaget anser att samma bedömning bör göras i projektområdet för vindkraftpark Treriksröset. Reglering enligt villkor 6 kan därför inte anses vara motiverad.

Vid presentation på Nationella vindkraftkonferensen 2013 i Kalmar höll Jens Rydell, fladdermusforskare vid Lunds Universitet och medförfattare till Vindvals syntesrapport om vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss (Rapport 6467, nov 2011), ett föredrag där han bland annat konstaterade att olyckor med fladdermöss vid vindkraftverk är förutsägbara i tid och rum. I tid: Sensommaren (augusti-september), nattetid vid hög temperatur (>15 grader Celsius) och svag vind (<6 m/s). I rum: På platser där många fladdermöss befinner sig. Bolaget anser sig ha visat att projektområdet för vindkraftpark Treriksröset inte är en plats där många fladdermöss befinner sig. Reglering enligt villkor 6 kan därför inte anses vara motiverad. Resultatet av de inventeringar av fladdermusfaunan som utförts i området visar att platsen är lämplig för byggnation av vindkraftverk även ur ett fladdermusperspektiv. Detta får anses tillmötesgå kravet i artskyddsförordningen på att fladdermöss inte avsiktligt skadas eller dödas.

Villkor 8 Uppföljande kontroll

Bolaget motsätter sig detta villkor. Projektområdet för vindkraftpark Treriksröset är ur fladdermusperspektiv bedömt som ett lågriskområde. Vad det gäller fåglar visar utförd inventering, som har pågått under både vår- och höstflyttning, att man *"inte funnit något som tyder på att området ligger nära något betydande flyttningsstråk."* Helhetsbedömningen av projektområdet avseende fågelfaunan lyder: *"Sammantaget bedöms området, förutom orrspelet på Ringmossen, inte ha något högre ornitologisk värde."* Projektområdet är väl inventerat och utrett avseende fåglar och fladdermöss och bolaget anser inte att det är motiverat att kräva ytterligare studier bara för att verifiera de tidigare studierna. Kostnaden för sådana efterföljande studier

uppskattar bolaget till ca 300 000 kr vilket är en betydande kostnad som inte bör åläggas ett vindkraftsprojekt om det inte är motiverat.

I deldom meddelad av mark- och miljödomstolen den 19 september 2012, M 6953-11, stryks ett liknande av miljöprövningsdelegationen formulerat villkor. Villkoret var formulerat som följer: en uppföljande kontroll av vindkraftparkens påverkan på fladdermöss ska göras inom tre år efter det att första verket tagits i drift. Villkoret ströks i sin helhet av mark- och miljödomstolen i sin deldom som sedan vann laga kraft när Mark- och miljööverdomstolen inte gav prövningstillstånd. Villkoret ströks med följande motivering: *"Kunskapsbristerna om kollisionsrisker och åtgärder för att minska sådana är generellt sett stora, för Svenska förhållanden. Därtill kommer osäkerheter i fråga om förekomst och rörelsemönster hos fladdermöss i det aktuella området. MPD förefaller ha försökt hantera den osäkerhet som kvarstår i fråga om risk för skador på fladdermöss genom att föreskriva att en skadeuppföljning ska ske. Detta utan att beslutet möjliggör att resultatet från undersökningen kan läggas till grund för ytterligare krav på försiktighetsmåt m.m. Syftet med kontrollen uppges vara att den skall ligga till grund för bedömningar i tillsynen, på så sätt att eventuella omfattande skador på fladdermöss kan motivera en omprövning av tillståndet eller dess villkor Ett krav på sådan kontroll som behövs för allmän uppföljning av verksamhetens miljöpåverkan bör dock inte grundas på villkor i dom 22 kap. 25 § miljöbalken utan måste hanteras inom ramen för tillsynen, genom tillämpning av 26 kap. 22 § miljöbalken. Villkor 8 skall därför upphävas."*

Vad gäller fladdermöss visar miljökonsekvensbeskrivning och utförda inventeringar att värdena är lägre i Treriksröset än vad de är i vindkraftpark Bohult som ovan nämnda dom berör. Vad gäller flyttfåglar och häckande fåglar är värdena i de två områdena ungefär jämbördiga. Även om villkor 8 i ovan nämnda dom endast berör efterkontroll av fladdermöss anser bolaget att mark- och miljödomstolens resonemang är direkt applicerbart för Treriksröset. Villkor 8 bör därför strykas.

Villkor 10 återställning

Sista meningen i villkor 10 är: "Återställningsarbetet skall så långt möjligt göras så att den gynnar den biologiska mångfalden." Bolaget anser att formuleringen är otydlig och rättsosäker. Bolaget yrkar på att meningen stryks i sin helhet.

Villkor 13 ekonomisk säkerhet

Praxis har under senare tid varit att det ges möjlighet att bygga upp ekonomisk säkerhet över tid i takt med att också värdet på vindkraftverken sjunker. Normalt har nya vindkraftverk ett stort ekonomiskt värde varför det inte är nödvändigt att ställa hela säkerheten innan verken uppförs. Miljöprövningsdelegationen hänvisar till en dom från mark- och miljödomstolen i Vänersborg den 7 mars 2013, M 2109-11, där bedömningen gjordes att säkerhet bör ställas i sin helhet redan innan vindkraftverken uppförs. Denna dom gäller en offshore vindkraftpark. Generellt kan sägas att byggnation av vindkraftverk offshore är mycket mer komplicerat och betydligt dyrare än att bygga på land och att domen därför inte bör vara jämförbar med bolagets här överklagade projekt. Vad bolaget erfar är väl inte heller mark- och miljödomstolens domar att betrakta som gällande rättspraxis. Ska de betraktas som vägledande, så bör även andra likande domar vägas in. Mark- och miljödomstolen har vid flera tillfällen medgett gradvis ställande av säkerhet, t.ex. Mark- och miljödomstolen i Vänersborg dom den 17 december 2010, M 1640-10) samt Mark- och miljödomstolen i Växjö dom den 26 november 2012, M 1902-12. I den senare domen har mark- och miljödomstolen dessutom medgett att en första avsättning av säkerhet inte behöver ställas förrän innan vindkraftverken tas i drift, med ändring av länsstyrelsens beslut som angav att första avsättningen skulle ske innan grundläggning påbörjas. Mark- och miljööverdomstolen har i dom den 10 november 2009, M 5960-08, fastställt villkor om gradvis ställande av säkerhet för vindkraftpark Kårehamnporten, även där med en första avsättning innan vindkraftparken tas i drift.

Ulf och Eva Bäcklund har anfört bl.a. följande till stöd för sin talan. Vindkraftsparken påverkar de som bor i bygden negativt genom fallande fastighetspriser, störande ljud och svårt att röra sig i skog och mark. Det finns rikt djurliv med stora

rovfåglar, skogsfågel, älg och rådjur m.m. Tyska och danska turister gillar naturen där vilket är bra för stuguthyrning och affärslivet i bygden runt Lidhult. Frågan är om de kommer att kompenseras för allt obehag som vindkraften medför för dem som valt att bo i en tyst och lugn miljö? Om det blir vindkraft där vill de inte bo kvar i Bökö.

Eva och Benny Refónd har anfört bl.a. följande till stöd för sin talan. När de flyttade till Bökö, Lidhult på 1960-talet var det bara en permanentboende i Bökö by. Idag är så gott som alla husen i byn bebodda. De tänkte inte att det skulle byggas upp ett stort industriområde så pass nära deras bostad mitt i skogen. De som bor glest ska behandlas med straff i form av väldigt höga master med stora vingar som kommer att synas och höras långt. Deras bostad Stensdal ligger vid Stora Svansjön och de är permanentboende. Vindkraftverket LjTrO5 är tänkt att placeras drygt 1 km från deras bostad. LjTrO2 och LjTrO3 kommer att placeras 1,5 km och LjTrO7 hamnar 2 km från deras bostad. Detta är fyra stora vindkraftverk som är tänkta att placeras nära deras bostad som kommer att medföra olägenhet för dem. Det känns inte alls bra när grannarna får betalt och själva får de olägenheterna. Avståndet till bebyggelse är alldeles för kort med tanke på verkens höjd. Det är jämförbart med ett höghus med 66 våningar. Här ska byggas tio likadana "höghus" vilket är helt oacceptabelt. Vindkraftverken står alldeles för nära deras bostad vilket inte accepteras. De motsätter sig med bestämdhet att dessa vindkraftverk uppförs. Det påverkar deras näring för överlevnad på landsbygden. Ljungby kommun har i sin planering av strandskyddsdispenser tagit med Stora Svansjön. De bor precis vid denna sjö och har tänkt som ett komplement till sin verksamhet att bygga några små stugor som turister ska kunna hyra och njuta av tystnaden i skogen vid sjön. I "tillägg till översiktsplanen LANDSBYGDSUTVECKLING I STRANDNÄRA LÄGEN" antagen av kommunfullmäktige i Ljungby kommun den 30 augusti 2011, § 83, är Stora Svansjön med i planeringen av strandskyddsdispenser för att kunna utöka näringen för de boende i denna glesbygd. Om dessa 198 m höga vindkraftverk kommer att byggas raderas hela detta projekt. De kan inte expandera och överleva på landsbygden om denna näringsgren försvinner från dem. De som bor glest är företagare med stort intresse i kulturlandskap och natur- och kulturliv. Om det etableras vindkraft-

verk kommer deras unika miljöer och områden att bli oattraktiva för turister. De har en rikedom i naturen som de inte ska förstöra med denna massiva uppsättning av så höga vindkraftverk som det är frågan om. I Stora Svansjön häckar varje år Fiskgjuse och även örn har setts i området. Fiskgjuse livnär sig på fisk i alla sjöar i Stora Svansjöns närområde. Maten finns i sjöarna som kommer att bli inringade av vindkraftverk. Dessa sjöar är väldigt grunda och attraktiva matplatser för dessa fåglar. I närområdena finns också väldigt många fladdermöss. Det handlar om ovanliga fågelarter och hänsyn måste tas till deras överlevnad. Deras fastigheters värde kommer att sjunka direkt. Ett uttalande från diskussioner med professor Hans Bergström, Uppsala Universitet är: *"Vinden måste användas med förstånd eftersom det är en utforskad rikedom som bygger på mångfalden och har stor inverkan på vår existens. Vinden har vi som styr vårt klimat. Rubbas vinden med stora vindkraftsparker kan den ändra riktning och förorsaka stora problem såsom klimatförändringar."* Ebbe Adolfsson och Kristina Rappe, båda från Naturvårdsverket anser att detta är ett logiskt och intressant tänkande, men att det kan vara svårt att överblicka och måste utredas. Tänk mer på människan och djuren än pengarna. Dessa höga vindkraftverk kommer att bli nästa miljonprogram lika alla höga hus som byggdes på 1970- och 1980-talen, vilka en del revs och en del byggdes om.

Per Giese, Jette Lisberg Ewers, Liselott Hylander, Jimmy Larsson och Inger Sirlén har anfört bl.a. följande till stöd för sin talan. Att växla över till ökad andel grön el är positivt för klimatet. För turismens del i den västra delen av Kronoberg är det positivt att hålla igång landsbygden och ge boende och besökare chans att njuta av naturen och tystnaden. Det har inte tagits tillräcklig hänsyn till dessa faktorer i miljöprövningsdelegationens beslut. Fritidshusägarna vid Stora Svansjön har i alla år uppskattat naturen och stillheten vid sjön. Fritidshuset byggdes i slutet av 1960-talet och under början -70-talet. Stugorna är välbesökta och många av husen har haft samma ägare under många år. Ett flertal studier visar att ljud som når vatten ofta förstärks och når mycket längre och ändrar sin karaktär i större utsträckning jämfört med i terräng med träd och andra hinder. Ett vindkraftverk med en totalhöjd som inte överstiger 150 m rör sig oftast inte när det är vindstilla på marken. Ett högre verk rör sig även när det är vindstilla på marken vilket gör att ljudet från verket inte

blandas upp med annat ljud. Ljungby kommun antog den 30 augusti 2011 § 83 ett tillägg till översiktsplanen gällande strandnära lägen. Där beskriver man att den östra delen av området kring Stora Svansjön är lämpligt att utveckla vidare kring befintliga bebyggelsen, vilket är åtta fritidsboenden. Genom att tillstyrka höjd över 150 m togs ett beslut som strider mot tidigare beslut om utvecklande av strandnära områden samt en försämring för befintligt fritidsboende. Överklagandet gäller verk LjTr 05. Detta verk får inte överstiga 150 m samt måste flyttas närmre Kölsjön för att hamna längre från Stora Svansjön eftersom det inte har tagits tillräcklig hänsyn till ljudets transport och förstärkning över vatten. Miljöprövningsdelegationen har inte taget tillräcklig hänsyn till påverkan av fritidsboendet kring Stora Svansjön vid prövningen av detta verk. Beslutet måste omprövas. Genom ändrad tillståndsgivning gällande maximal höjd och placering för verk LjTr 05 kan intressen avseende energi och turism förenas.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen bedömer det obehövt med syn på plats då utförlig utredning i form av fotografier och kartmaterial finns i akten.

MPD har i det överklagade beslutet i huvudsak redogjort för relevanta lagrum och bestämmelser. Följande tillägg kan dock göras.

Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken gäller att för miljöfarliga verksamheter, såsom vindkraft, som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Det är enligt 2 kap. 1 § samma balk verksamhetsutövaren som ska visa att denna förpliktelse har iakttagits. Kravet på lokalisering gäller enligt 2 kap. 7 § första stycket miljöbalken i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla det. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder. Av 2 kap. 3 § miljöbalken framgår att den som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd även ska utföra de skyddsåtgärder

gärder, iakttä de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Mark- och miljödomstolen instämmer i MPD:s bedömning att miljökonsekvensbeskrivningen med komplementär utredningar som lagts fram av bolaget uppfyller kraven i miljöbalken och därför skall godkännas.

Överklagandet från boende och fastighetsägare

Den nu aktuella etableringen avser de högst tio vindkraftverk som MPD gett tillstånd till och de ytterligare två vindkraftverk vartill MPD vägrat tillstånd men som omfattas av bolaget överklagande med yrkande om tillstånd att uppföra även dem. Det aktuella etableringsområdet omfattar delar av Halmstad-, Hylte- och Ljungby kommun.

Det finns flera omständigheter som talar för den valda lokaliseringen av vindkraftverken, bl.a. pekar kommunala planeringsunderlag ut platsen som lämplig för vindkraft vilket även framgår av miljöprövningsdelegationens beslut. Området är utpekade i tematiska tillägg till översiktsplan för både Hylte och Halmstads kommun; i Hylte kommun som prioriterat område för utbyggnad av vindkraft och i Halmstads kommun som inom ett område som är prioriterat för vindkraft. Ljungby kommun har utpekade området i kommunens vindbruksplan som lämpligt utredningsområde för vindkraft.

Häremot skall ställas det intrång och den olägenhet som vindkraftverken medför för närboende och fastighetsägare i verkens omgivning. Avståndet till närmaste bostadshus är 786 m och avser avståndet mellan LjTR02 och bostaden på fastigheten Toftthult 1:2 i Ljungby kommun. Detta är en av fastigheterna varå vindkraftverk avses byggas och det är endast på denna fastighet som ett högre ljudvärde än det i praxis förhärskande värdet (40 dBA ekvivalent ljudnivå vid bostad) mätts upp; 40,5 dBA "version 2.1 150 m 50 m flyttmån" enligt mätning "version 2.8.552 Jul 2012".

Ägarna till den ifrågavarande fastigheten har emellertid inte överklagat MPD:s beslut.

Det som talar emot en etablering av vindkraftverk på platsen är alltså främst de störningar som drabbar boende och fastighetsägare i verkens närhet och de störningar på fågellivet och fladdermöss som en etablering kan medföra.

De störningar som gjorts gällande av de privatpersoner som enligt ovan överklagat MPD:s beslut (Eva Bäcklund m fl) utgör olägenheter i form av störande ljud och skuggningar, svårigheter att rättvist beräkna ljud med hänsyn till dess olika karaktär beroende på om det färdas över vatten eller i skog, minskad attraktionsnivå för turister i bygden och därmed men för turistnäring i form av stuguthyrning mm och fallande fastighetspriser; olägenheter som inte gärna kan ifrågasättas eftersom de antingen kommer att bli objektivt konstaterbara eller subjektivt upplevda av människor i verkens närhet. Sådana olägenheter är nog så svåra för en enskild person som drabbas härav.

Störningar för enskilda personer av ifrågavarande slag har ofta prövats av praxis som intagit den ståndpunkten att störningarna/olägenheterna inte väger tungt nog för att stoppa en vindkraftsetablering (givetvis under förutsättning att 40 dBA ekvivalent ljudnivå inte överskrider vid bostad, skuggbildningen inte blir alltför omfattande osv) när störningarna/olägenheterna ställs emot de av riksdagen antagna miljömålen som bl a resulterat i statens satsning på vindkraften som energikälla och som ytterligare förstärks när en vindkraftetableringen, såsom i förevarande fall, är önskvärd även lokalpolitiskt eftersom området ifråga är särskilt utpekat för vindkraft i den kommunala planeringen. På grund härav och då det inte finns något som tyder på att ljudvärden och andra olägenheter vid bostäder kan antas bli högre än vad som befunnits böra tålas i mål av detta slag utgör vad klagandena anfört för egen del inte hinder för den vindkraftsetablering som MPD beslutat.

Vidare skall noteras att miljöfarlig verksamhets (till vilken vindkraftverk hör) förenlighet med artskyddsförordningen är en förutsättning för dess tillåtlighet. I 4 § artskyddsförordningen föreskrivs med stöd av 8 kap. 1 § miljöbalken att i fråga om vilda fåglar och i fråga om sådana vilt levande djurarter som i bilaga 1 till förordningen har markerats med N eller n, är det förbjudet att avsiktligt fånga eller döda djur, avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, avsiktlig störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder och skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats. Enligt 14 § får länsstyrelsen i enskilda fall ge dispens från förbuden. Vid prövningen av frågor om tillstånd har en verksamhetsutövare att visa att de förpliktelser som följer av hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken iaktas. Artskyddsförordningen är att se som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna när det gäller skydd av arter. En fråga att ta ställning till i målet är att bedöma hur de skyddade arterna påverkas av den planerade verksamheten. Genom att föreskriva villkor om försiktighetsmått och skyddsåtgärder kan prövningen leda fram till att verksamheten inte kommer i konflikt med fridlysningsbestämmelserna och att det därför inte blir aktuellt med dispensprövning.

Vid tillståndsprövning enligt miljöbalken, där frågan om påverkan på skyddade arter aktualiseras måste alltså ställning tas till om det finns beaktansvärd risk för skada på fridlysta arter på sätt som anges i artskyddsförordningen och, om så är fallet, en prövning göras av om det är möjligt att föreskriva särskilda skyddsåtgärder så att skada inte uppstår. För detta ändamål måste det finnas underlag som medger en tillräckligt säker bedömning av risken för påverkan på fridlysta arter.

Domstolen bedömer att de inventeringar av fåglar och fladdermöss som redovisas i ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen samt komplementär inventering av fladdermöss daterad den 18 oktober 2012 är tillräckligt för att kunna bedöma verksamhetens tillåtlighet.

Sammanfattningsvis finner alltså mark- och miljödomstolen, som gått igenom utredningen i målet och övervägt vad de enskilda klagande privatpersonerna anfört,

att det inte finns tillräckliga skäl att göra någon annan bedömning än den som MPD gjort.

Överklagandena i denna del ska därför avslås.

Överklagandet från Arise AB

Verk HyTr04,1 och HyTr18 med tillhörande vägar och kabeldragning

Mark- och miljödomstolen instämmer i de skäl som MPD har angett för sitt avgörande i dessa delar. Vad som anförts inför domstolen föranleder inte ändring av länsstyrelsens beslut.

Hinderbelysningen och vindkraftverkens höjd

Eftersom domstolen inte beviljar tillstånd till fler vindkraftverk än vad MPD gjort, dvs högst 10, finns det inte anledning att bemöta bolagets förstahandsyrkande vad gäller villkor om hinderbelysningen.

Vad gäller bolagets andrahandsyrkande, att tillståndsgivna vindkraftverk ska få uppföras till maximalt 198 m utan krav på radarstyrd hinderbelysning, instämmer domstolen i MPD:s skäl med tillägg av följande. Av TSFS 2013:9, föreskrifter om ändring i Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (TSFS 2010:155) om markering av föremål som kan utgöra en fara för luftfarten, som trädde i kraft den 22 april 2013, framgår av 12 § i föreskrifterna att ett vindkraftverk som inklusive rotorn i sitt högsta läge har en höjd av 45–150 m över mark- eller vattenytan ska markeras med vit färg enligt 19 § nämnda föreskrifter och vara försett med medelintensivt rött blinkande ljus under skymning, gryning och mörker. Vidare framgår oförändrat att ett vindkraftverk som inklusive rotorn i sitt högsta läge har en höjd som är högre än 150 m över mark- och vattenytan ska markeras med vit färg enligt 19 § och förses med högintensivt vitt blinkande ljus.

Bolaget har uppgett att oavsett om endast åtta verk uppförs är den beräknade kostnaden för radarsystemet 10 miljoner kronor pga. parkens geografiska utbredning.

Domstolen anser, oavsett om bolaget har åtagit sig att installera radarstyrd hinderbelysning för verk om 198 m eller inte, att MPD gjort en lämplig avvägning mellan störningar för boende som vindkraftparkens ljuspåverkan genom högintensivt vitt blinkande ljus skulle medföra utan radarstyrd hinderbelysning och den ekonomiska kostnaden för bolaget som krav på radarstyrd hinderbelysning innebär. Inte heller bolagets andrahandsyrkande i denna fråga kan alltså vinna bifall.

Giltighetstiden

Bolaget har i första hand yrkat att tillståndstiden ska justeras till 35 år istället för beviljade 30 år. Tillstånd för uppförande och drivande av vindkraftverk bör normalt tidsbegränsas av flera olika skäl, dels på grund av att den tekniska livslängden för vindkraftverken brukar anges till omkring 30 år, dels för att möjligheterna till en förutsättningslös prövning av villkoren vid en eventuellt fortsatt verksamhet är större vid en ny tillståndsprövning jämfört med omprövning enligt 24 kap. miljöbalken. Bolagets andrahandsyrkande, att tillståndets giltighet om 30 år ska börja gälla från att tillståndet tas i anspråk, riskerar vidare att bidra till oklarhet för allmänheten, närboende och myndigheter vilken dag tillståndet har tagits i anspråk och således från vilken dag tillståndets giltighetstid ska räknas från. Denna oklarhet bör stävjas och giltighetstiden istället räknas från tillståndets lagakraftdag. Domstolen instämmer alltså i MPD:s bedömning att giltighetstiden lämpligen bestäms till 30 år. Inte heller det nu ifrågavarande andrahandsyrkandet kan alltså bifallas.

Villkor 3

Hur noggrann kontroll av buller som ska anges i tillståndet är en avvägningsfråga. Det ska noteras att det endast är förstagångsbesiktningen som ska utföras genom närfältsmätningar och beräkningar samt genom immissionsmätningar vid bostäder. Därefter, dvs för senare besiktningar, har bolaget ett val mellan att kontrollera ekvivalenta ljudnivån vid bostäder genom närfältsmätningar och beräkningar eller genom immissionsberäkningar. Vid förstagångsbesiktningen får tillsynsmyndighet enligt miljöprövningsdelegations villkor medge att immissionsmätningarna får utföras vid senare tidpunkt än inom sex månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift. De två mätningsmetoderna får som funktion att verifiera respektive

mättningsresultat vilket inte kan anses obefogat att kräva vid ett tillfälle. Tillståndsvillkoret innebär enligt domstolen en väl utförd avvägning mellan de boendes intressen av bullerminimal miljö och bolagets intresse av att framställa vindkraft. Vad bolaget har anfört medför inte att det kan anses tekniskt orimligt eller oskäligt att kräva att första kontrollen av ekvivalenta ljudnivån ska vara genomförd inom sex månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift. Bolagets överklagande i dessa delar föranleder alltså inte mark- och miljödomstolen att ändra MPD:s villkor.

Villkor 6 och 8

Mark- och miljödomstolen instämmer i MPD:s angivna skäl med tillägg för följande. Negativ påverkan på flyttfåglar, häckande fåglar och fladdermöss ska minimeras. Ett flertal fladdermössarter har registrerats i inventeringsområdet, varav det är ostridigt att i vart fall fyra arter är s.k. högriskarter att ta skada av vindkraftverk. Av utredningen i målet framgår att två av dessa sistnämnda tillhör Sveriges vanligaste arter. En registrerad fladdermusart är rödlistad. Eftersom det är svårt att på förhand förutse vilken effekt vindkraftsverken får på detta djurliv är det befogat att uppföljande kontroll åläggs verksamhetsutövaren för att kunna konstatera att föreskrivna villkor är tillräckliga/behövliga. Villkor 8 i kombination med villkor 6 möjliggör att tillstånd kan medges för givna vindkraftverk. Villkoren är således i linje med proportionalitetsprincipen i avvägning mellan att medge tillstånd för högst tio vindkraftverk jämfört med inskränka medgivet tillstånd. Bolagets överklagande vad gäller villkor 6 och 8 ska således avslås.

Villkor 10

Mark- och miljödomstolen kan förstå bolagets synpunkt att sista meningen i villkor 10 inte är formulerad på sådant sätt att det otvetydigt framgår vad bolaget konkret ska göra för något. MPD utvecklar skälvis vad bolaget ska respektive bör göra vid återställande av marken. Bland annat anger MPD att ”*Det återställningsarbete som sker direkt efter det att anläggningsarbetena är slutförda kan med fördel göras så att den biologiska mångfalden gynnas. Återställningskravet innebär inte att det måste se precis likadant ut på platsen efteråt som det gjorde innan vindkraftsanläggningen anlades. Längs vägarna kan t.ex. öppna gräsmarker gynna dagfjärilar.*”

I sökandens miljökonsekvensbeskrivning har bolaget beskrivit avvecklingsåtgärder efter drifttiden. MPD har angett att en dialog bör äga rum mellan bolag och tillsynsmyndighet genom att återställningsplan bör lämnas till tillsynsmyndigheten när verken tas ur drift.

Emellertid måste ett villkor vara så utformat att det inte råder någon tvekan om vad som krävs av tillståndshavaren och det ska gå att objektivt fastställa när en överträdelse har skett. Ifrågavarande mening i villkor 10 är just så oklar som nu sagts och meningen tillför ingen skyldighet som inte redan framgår av den övriga texten i villkor 10 och skall därför, som bolaget yrkat, tas bort från villkoret; att så kan ske utan att överklagandena kommunicerats med respektive motpart följer av 15 § 2 st 2 p lagen (1996:242) om domstolsärenden såvitt avser Länsstyrelsen i Hallands län och av 15 § 2 st 1 p samma lag såvitt avser de enskilda klagandena eftersom villkoret inte har någon betydelse och att ändringen därför inte är till deras nackdel.

Villkor 13

Enligt 16 kap. 3 § miljöbalken får tillstånd till verksamhet enligt balken såsom vindkraftspark för sin giltighet göras beroende av om verksamhetsutövaren ställer en ekonomisk säkerhet för kostnader för avhjälpande av miljöskada eller de andra återställningsåtgärder som verksamheten kan föranleda.

För att kunna godtas måste en säkerhet vara av den arten att den säkert finns att tillgå vid den tidpunkt den kan behövas. Mark- och miljödomstolen instämmer i de skäl MPD har angett i sitt beslut och anser således att det är lämpligt att säkerheten ställs i sin helhet redan innan vindkraftverken uppförs.

Bolagets överklagande i dess helhet

Sammanfattningsvis konstateras att det inte har framkommit skäl att ändra MPD:s beslut i någon annan del än såvitt avser strykningen av sista meningen i villkor 10. Bolagets överklagade ska således i övrigt avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV427)

Överklagande ges in till mark- och miljödomstolen senast den 23 oktober 2013
men ställs till Mark- och miljööverdomstolen.

Prövningstillstånd krävs.

Ulf Klerfalk

Jolanta Green

Föredragande har varit beredningsjuristen Sofia Ardeke.

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

BESLUT

1 (29)

2013-05-21

551-4360-12

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
R3

INKOM: 2013-06-28

MÅLNR: M 2428-13

AKTBIL:

Arise Windpower AB
Box 808
301 18 Halmstad

Tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till vindkraftspark på fastigheterna Äskilt 1:3, Tofthult 1:2, Sännö 1:3 m.fl. i Halmstad, Hylte och Ljungby kommun

BESLUT

Länsstyrelsens miljöprövningsdelegation meddelar med stöd av 9 kap. 6 och 8 §§ miljöbalken (MB) Arise Windpower AB, 556274-6726, tillstånd att uppföra och driva högst 10 vindkraftverk på fastigheterna Äskilt 1:3, Tofthult 1:2, Sännö 1:3 m.fl. i Halmstad, Hylte och Ljungby kommun.

Vindkraftverkens totalhöjd får inte överstiga 150 meter. Om Transportstyrelsen beviljar dispens för att förse vindkraftverken med ett system som innebär att hinderbelysningen bara tänds när ett flygplan eller en helikopter närmar sig vindkraftverken och sådan utrustning används, får dock verkens totalhöjd uppgå till högst 198 meter.

Miljöprövningsdelegationen avslår ansökan vad gäller vindkraftverk HyTr04,1, HyTr06,1 och HyTr18. Dessa verk får således inte uppföras.

Miljöprövningsdelegationen avslår även ansökan vad gäller kabeldragning i våtmarksområde, VMI klass 1, till verk LjTr03 samt mellan verk LjTr11 och HaTr12.1.

Tillståndet gäller i 30 år från lagakraftvunnet beslut.

Miljöprövningsdelegationen godkänner med stöd av 6 kap 9 § MB miljökonsekvensbeskrivningen i ärendet.

Villkor

För tillståndet gäller följande villkor.

1. Om inte annat framgår av övriga villkor ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden angivit i ansökningshandlingarna eller i övrigt åtagit sig i ärendet.

Postadress	Besöksadress	E-post	Telefon
301 86 HALMSTAD	Slottsgatan 2	halland@lansstyrelsen.se	035 - 13 20 00

Kontakta i detta ärende: Anna-Lena Olsson,

2. Vindkraftverket ska placeras inom en radie av 50 meter från de koordinater som anges nedan enligt SWEREF99 TM.

VKV nr	Fastighet	Koordinater	
LjTr02	Strömhult 1:3, Ljungby	6301958	398828
HyTr01	Sännö 1:2, Hylte	6302535	398419
LjTr03	Strömhult 1:3, Ljungby	6301225	398596
LjTr05	Bassarås 2:6, Ljungby	6300735	399216
LjTr07	Bassarås 3:14, Ljungby	6300103	398603
LjTr08	Sällebråten 1:3, Ljungby	6299362	397971
LjTr09	Lidhults-Älmås 1:4, Ljungby	6299087	397112
HaTr12.1	Fröböke 2:7, Halmstad	6297834	395670
LjTr11	Lidhults-Älmås 1:5, Ljungby	6298534	396685
LjTr17	Lidhults-Älmås 1:3, Ljungby	6298656	397586

Vindkraftverk LjTr03 och LjTr07 får dock inte flyttas närmare Kölsjön, utan endast i riktning bort från Kölsjön.

3. Den ekvivalenta ljudnivån utomhus vid bostäder får på grund av vindkraftsanläggningen inte överstiga 40 dBA.

Den ekvivalenta ljudnivån ska kontrolleras vid en förstagångsbesiktning genom närfältsmätningar och beräkningar samt genom immissionsmätningar vid bostäder. Denna kontroll ska genomföras inom sex månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift. Tillsynsmyndigheten får dock medge att immissionsmätningarna utförs vid en senare tidpunkt.

Kontroll av den ekvivalenta ljudnivån ska därefter ske genom närfältsmätningar och beräkningar eller genom immissionsmätningar vid bostäder så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer eller efter tillsynsmyndighetens begäran, dock minst en gång vart femte år.

4. Maximala antalet timmar med faktisk rörlig skugga vid bostäder på grund av vindkraftverken får inte överstiga 8 timmar per år.
5. Om Transportstyrelsen inte beviljar dispens för hinderbelysning som bara tänds när ett flygplan eller en helikopter närmar sig, ska hinderbelysningens ljusintensitet reduceras på natten så mycket som gällande lagstiftning medger samt synkroniseras inom anläggningen.

6. Vindkraftverken ska stängas av när medelvindhastigheten under 10 minuter är lägre än 5 m/s vid verkens nav. Detta gäller från en timme före solnedgång till en timme efter soluppgång under perioden fr.o.m. den 15 juli t.o.m. den 30 september.
7. När kalkning med helikopter ska ske inom vindkraftsparken, ska vindkraftverken LjTr03 och LjTr07 stängas av och rotorbladen vinklas bort.
8. En uppföljande kontroll av vindkraftsparkens påverkan på flyttfåglar, häckande fåglar och fladdermöss ska göras inom tre år efter det att det första verket tagits i drift.
9. Samtliga verk ska ges en diskret utformning och färgsättning. Endast verksamhetsutövarens och tillverkarens namn får anges på vindkraftverken. Utformningen ska bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten. Andra reklamannonser får inte placeras på verken.
10. Bolaget ska senast en månad efter det att anläggningsarbetena är slutförda anmäla detta till tillsynsmyndigheten. Temporärt nyttjade markytor under anläggningstiden såsom upplags- eller uppställningsplatser, dock ej kranuppställningsplatser, ska återställas snarast möjligt och senast två år efter det att anläggningsarbetet avslutats. Återställningsarbetet ska så långt möjligt göras så att den biologiska mångfalden gynnas.
11. När verksamheten, d.v.s. driften av ett eller flera vindkraftverk, slutligen upphör, ska bolaget skriftligen meddela tillsynsmyndigheten tidpunkten för detta. Inom sex månader från den meddelade tidpunkten ska bolaget till tillsynsmyndigheten redovisa en plan för hur och inom vilken tid vindkraftverket/-en ska nedmonteras och omhändertas samt hur marken ska återställas. Planen ska godkännas av tillsynsmyndigheten.
12. Förslag till kontrollprogram i den del det avser anläggningsarbeten ska inges till tillsynsmyndigheten innan arbetena påbörjas. I övriga delar ska förslag till kontrollprogram inges till tillsynsmyndigheten senast tre månader innan det första vindkraftverket tas i drift. I kontrollprogrammet ska anges mätmetoder, mätfrekvens och utvärderingsmetoder.
13. Bolaget ska ställa säkerhet för efterbehandling och andra återställningsåtgärder om 500 000 kronor per vindkraftverk som uppförs. Säkerheten ska ställas i sin helhet och godkännas av miljöprövningsdelegationen innan tillståndet tas i anspråk.

2013-05-21

551-4360-12

14. När bolaget har bestämt den exakta placeringen av verken i detta tillstånd, ska bolaget lämna in en ny buller- och skuggberäkning till tillsynsmyndigheten avseende dessa verk.

Ianspråkstagande

Tillståndet ska ha tagits i anspråk senast fem år efter det att tillståndet vunnit laga kraft, annars förfaller tillståndet i de delar det inte har tagits i anspråk. Bolaget ska meddela tillsynsmyndigheten när tillståndet tagits i anspråk och när det första vindkraftverket har tagits i drift.

Särskilda upplysningar

Prövning av vattenverksamhet som kan vara tillstånds- eller anmälningspliktig enligt 11 kap miljöbalken ingår inte i denna tillståndsprövning. Inte heller ingår prövning om dispens från biotopskydd enligt 7 kap miljöbalken eller prövning enligt lagen om kulturminnen. Detta beror på att Miljöprövningsdelegationen i huvudsak prövar miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap miljöbalken (se 3 § förordningen om miljöprövningsdelegationer).

Kungörelsedelgivning samt hur man överklagar

Länsstyrelsen förordnar med stöd av 49 § delgivningslagen (2010:1932), att delgivning av detta beslut ska ske genom kungörelse. Kungörelsen ska inom 10 dagar efter beslutsdatum införas i Post- och Inrikes Tidningar samt Värnamo Nyheter, Hallandsposten och Smålandningen.

Beslutet hålls tillgängligt hos aktförvararen på Miljö- och hälsoskyddskontoret i Halmstads kommun, Samhällsbyggnadskontoret i Hylte kommun, Miljö- och byggförvaltningen i Ljungby kommun, samt hos Länsstyrelsen, Slottsgatan 2 i Halmstad.

Eventuellt överklagande skickas till Länsstyrelsen, 301 86 HALMSTAD. Ange vilket beslut som överklagandet gäller t ex genom att ange diarienumret. Skriv också vilken ändring som begärs. För att överklagandet ska kunna prövas, måste det vara inkommet till Länsstyrelsen **senast den 25 juni 2013**.

Länsstyrelsen skickar överklagandet vidare till Mark- och miljödomstolen i Vänersborg för prövning, om Länsstyrelsen inte själv ändrar beslutet på det sätt som begärs.

Kontakta Länsstyrelsen på tfn 035-13 20 00 eller halland@lansstyrelsen.se, om något är oklart.

ANSÖKAN OCH YRKANDEN

Bolaget yrkar att vindkraftsetablering får bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anges i ansökan med tillhörande miljökonsekvensbeskriv-

2013-05-21

551-4360-12

ning och teknisk beskrivning. Ansökan omfattar 13 vindkraftverk med en sammanlagd uteffekt på ca 19,5-52 MW inom fastigheterna Åskilt 1:3, Tofthult 1:2, Sännö 1:3 m fl i Halmstad, Hylte och Ljungby kommun, och med en totalhöjd om maximalt 198 meter. I andra hand yrkas en totalhöjd om maximalt 150 meter.

Vindkraftverken kommer att placeras inom en 50 meter vid radie från de koordinater som anges i nedan enligt SWEREF99 TM.

VKV nr	Fastighet	Koordinater	
LjTr02	Strömhult 1:3, Ljungby	6301958	398828
HyTr01	Sännö 1:2, Hylte	6302535	398419
LjTr03	Strömhult 1:3, Ljungby	6301225	398596
HyTr04,1	Knalleberg 1:4, Hylte	6300862	397884
LjTr05	Bassarås 2:6, Ljungby	6300735	399216
LjTr07	Bassarås 3:14, Ljungby	6300103	398603
LjTr08	Sällebråten 1:3, Ljungby	6299362	397971
LjTr09	Lidhults-Älmås 1:4, Ljungby	6299087	397112
HyTr06,1	Torsaberga 1:4, Hylte	6300156	397570
HaTr12.1	Fröböke 2:7, Halmstad	6297834	395670
LjTr11	Lidhults-Älmås 1:5, Ljungby	6298534	396685
LjTr17	Lidhults-Älmås 1:3, Ljungby	6298656	397586
HyTr18	Torsaberga 1:4, Hylte	6300184	397854

Bolaget yrkar att tillståndet ska gälla i minst 35 år.

Om länsstyrelsen avser villkora att säkerhet ska ställas, yrkar bolaget att säkerheten ska ställas genom bankgaranti, försäkring eller motsvarande som får byggas upp under en tjuugoårsperiod.

I andra hand yrkar bolaget att tillstånd beviljas för samtliga verk utom verk HyTr6.1. Om tillstånd beviljas för 12 verk bedömer bolaget att det fortfarande är rimligt att bekosta ett radarstyrt hinderbelysningsystem.

Bolaget yrkar följande villkor för verksamheten:

- Verksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden angivit i ansökningshandlingarna och i övrigt åtagit sig i ärendet om inte annat framgår av nedanstående villkor.
- Buller från vindkraftverken ska inte under någon del av dygnet överstiga ekvivalent ljudnivå 40 dB(A) vid bostäder. Om ekvivalent ljud-

nivå 40 dB(A) överskrids ska åtgärder vidtas snarast och inom tid som tillsynsmyndigheten bestämmer.

Vindkraftparkens påverkan på omgivningen i form av buller kontrolleras genom närfältsmätningar och beräkningar eller genom immissionsmätningar vid bostäder eller genom annan metod som bedöms lämplig av tillsynsmyndigheten. En första kontroll genomförs inom 1,5 år från det att samtliga verk är driftsatta. Därefter ska ljudmätning utföras om ändringar har skett i verksamheten som kan orsaka en högre ljudnivå vid närliggande bostäder.

- Befintliga uteplatser vid bostadshus eller, om sådana saknas, ett område om 5x5 meter intill befintligt bostadshus får inte belastas med rörliga skuggor överstigande 8 timmar per kalenderår.

Villkoret kontrolleras genom beräkningar på aktuella verk och väderstatistik från området.

- Hinderbelysningen ska, utifrån på området gällande lagstiftning, så långt som möjligt utformas så att olägenheter för närboende kan undvikas.

Anläggningen ska, under förutsättning att lagstiftningen tillåter det eller undantag medges, förses med ett radarbaserat kontrollsystem som innebär att hindermarkeringarna endast tänds när flygtrafik närmar sig vindkraftparken. Villkorets andra stycke gäller endast om vindkraftverkens totalhöjd uppgår till mer än 150 meter.

- Vindkraftverken ska utformas med en enhetlig färg och rotorbladen ska vara antireflexbehandlade.
- Senast 2 år efter det att elproduktionen upphört ska vindkraftverken, maskinhus, transformatorer och annan utrustning avlägsnas. Fundament och platser för vindkraftverken ska anpassas till omgivande naturmiljö.

ÄRENDETS HANDLÄGGNING

Ansökan med miljökonsekvensbeskrivning inkom till Miljöprövningsdelegationen den 8 juni 2012. Länsstyrelsen i Kalmar län beslutade den 29 augusti 2012 att överlämna prövningen av ansökan till Länsstyrelsen i Hallands län. Delegationen begärde vissa kompletteringar vilka inkom den 19 oktober och 27 november 2012. Ansökan kungjordes därefter i Värnamo Nyheter den 29 no-

vember 2012, samt i Hallandsposten och Småläningen den 30 november 2012. Den sändes för yttrande till Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Halmstads kommun, Samhällsbyggnadsnämnden i Hylte kommun, Miljö- och byggnämnden i Ljungby kommun, Skogsstyrelsen, Försvarsmakten, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Hallands län, Ljungby Fågelklubb, Halmstads Ornitologiska Förening och Halmstads Flygplats AB. Dessutom har ansökan skickats till kommunstyrelserna i Halmstads, Hylte och Ljungby kommun för beslut om tillstyrkan eller avstyrkan av ansökan. Yttranden har inkommit. Sökanden har i sin tur kommenterat yttrandena i två skrivelser, vilka inkom den 27 och 28 mars 2013.

TIDIGARE PRÖVNING

Verksamheten har inte prövats tidigare.

UR SÖKANDENS BESKRIVNING AV VERKSAMHETEN

Allmänt

Vindkraftverken kommer att lokaliseras inom skogsbeklädda områden väster om Lidhult, där tre kommuner och två län möts. De tre kommunerna är Halmstad, Hylte och Ljungby och de två länen är Halland och Kronoberg. Etableringen och driften av verksamheten är tillståndspliktig enligt miljöbalken, punkten 40.90 B i bilagan till förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

Teknisk beskrivning av verksamheten

Bolaget söker tillstånd för att etablera som mest 13 vindkraftverk med 90-145 meters navhöjd och 90-128 meters rotordiameter, dock maximalt 198 meters totalhöjd. De vindkraftverk som avses installeras kommer att vara av Vestas, Siemens, GE eller likvärdigt fabrikat, 1,5 - 4 MW. Totalt installerad effekt blir ca 19,5-52 MW. Vindkraftparken beräknas ge en årlig energiproduktion på ca 80 GWh.

Bedömningen av projektområdets lämplighet för vindkraftsutbyggnad bygger på vindkartering utförd av Uppsala universitet. Vindhastigheten på ca 140 meter över marken har i denna kartering beräknats till i genomsnitt ca 7 m/s. För att säkerställa vindens energiinnehåll har en vindmätning påbörjats i området.

Vid beräkning av ljud och skuggor har utgångspunkten varit Vestas V112 vindkraftverk med en effekt om 3 MW, navhöjd 142 m och rotordiameter 112 m. Skulle det visa sig att alla 13 verk inte får eller kan byggas kommer nya ljud- och skuggberäkningar att tas fram inför byggnation. Ett färre antal än 13 verk inom området kan då möjliggöra att verk med högre källjud än vad som

2013-05-21

551-4360-12

använts i bifogade beräkningar kan användas utan att 40 dB(A) ekvivalent ljudnivå överskrids vid närliggande bostäder.

Vindkraftverken kommer att grundläggas på ett gravitationsfundament eller ett bergförankrat fundament, båda av betong. För resning av tornet krävs att en kranplattform anläggs på avjämnad mark och intill kranplattformen krävs ytterligare en yta för montering av delar till verket.

Väganslutning

Befintliga vägar inom området kommer att utnyttjas vid etableringen av verken. Dessa vägar kommer att breddas och rätas i vissa partier. Även nyetablering av vägar kommer att ske. Efter anläggning av vindkraftverken kommer vägar, kranplatser och monteringsytor att användas för service, underhåll och reparationer.

Elanslutning

Anslutning av producerad el till regionnät planeras till Breared eller Lidhult, men även andra alternativ kan vara möjliga. Elenergin transporteras i markförlagda kablar. Kablarna inom vindkraftparken kommer i huvudsak att förläggas i anslutning till befintliga vägar samt de servicevägar som anläggs för verken med några undantag. Undantagen är dels kabeldragning i våtmarksområde, VMI klass 1 mellan verk HyTr04 och LjTr03, samt kabeldragning mellan verk LjTr11 och HaTr12 som korsar Kölsbäcken.

Kopplingskiosker för elutrustning och SCADA-byggnad för driftövervakning kommer att placeras inom vindkraftparken i anslutning till vindkraftverk eller vägar.

UR SÖKANDENS MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING

Lokalisering

Etableringen sker i kuperad skogsmark väster om Lidhult där tre kommuner och två län möts. De tre kommunerna är Halmstads, Hylte och Ljungby och de två länen är Hallands och Kronobergs. Aktuellt område ligger inom prioriterat område för vindkraft enligt respektive kommuns tematiska tillägg till sina översiktsplaner (Halmstad och Hylte) samt vindkraftsplan (Ljungby). Projektområdet täcker totalt en ca 35 km² stor yta. Naturen är varierad och består av kulturmark, produktionsskog med hyggen, våtmarker och några mindre sjöar, på kanten av Sydsvenska höglandet.

Närboende

Avståndet till närmaste bostadshus är 786 meter och gäller vindkraftverk LjTr02 och bostaden på fastigheten Tofthult 1:2 i Ljungby kommun.

Mark och vatten

Ett mindre intrång i naturmiljön sker vid etableringen och omfattar grävarbeten och utfyllnader för iordningställande av vägar, kabeldragning, kranplatser och monteringsytor. Visst sprängningsarbete kan erfordras vid dessa arbeten.

Vattenverksamhet

Anmälan om vattenverksamhet kommer att göras för två platser där åtgärderna bedöms kunna påverka vattendrag i ringa omfattning. Dessa platser anges som punkt 4 och 9 i *PM - vattendrag och våtmarksområden i Treriksröset*, som ingår i ansökan. På det ena stället korsar vägen Kölsbäcken och där måste vägen breddas två meter och kulverten förlängas nedströms motsvarande längd. På det andra stället, vid Svartbäcken norra, behöver det byggas en passage med större parallella kulvertar och en vägbank skapas på norra sidan.

Naturmiljö

Natura 2000 och naturreservat

Mogölsmyren

Mogölsmyren är en typisk västsvensk högmosse vars centrala del är upphöjd och sluttar ner mot kanterna. Områdets största värde får anses ligga i den ovanligt ostörda hydrologin och den varierande uppbyggnaden med väl utbildade dråg och mogölen med gungflyn längs kanterna. Syftet med att bevara området är att bidra till bevarandestatusen hos de naturtyper som det består av.

Närmaste vindkraftverk planeras ligga drygt 1 km från området. Tack vare avståndet till verken samt de åtgärder som vidtas vid väg- och kabeldragningarna för att minimera påverkan på hydrologin bedöms vindkraftparken inte påverka Mogölsmyrens bevarandestatus negativt. Mogölsmyren är även naturreservat och omfattas av länets myrskyddsplan. Planerad vindkraftutbyggnad bedöms ej påverka reservatet eller motverka reservatets syfte.

Fylleån

Fylleån rinner från det småländska höglandet via sprickdalssjöar till det halländska slättlandet. Natura 2000-området omfattar sträckan och sjöarna mellan Ryadal och havet.

Natura 2000-området ligger ca 9 km från de planerade vindkraftverken. Tack vare avståndet samt de åtgärder som görs vid väg- och kabeldragningarna för att minimera påverkan på hydrologin bedöms vindkraftparken inte påverka Fylleåns bevarandestatus negativt.

Porsbjär

Porsbjär utgör en del av ett stort myrkomplex där de vidsträckta myrarna dominerar landskapet. Terrängen utgörs bland annat av olika typer av mossar och kärr som bildar en mosaik med barrskogsklädda fastmarksholmar. Syftet med området är att bidra till att upprätthålla och uppnå gynnsam bevarandestatus hos naturtyperna och områdets fågelarter.

Området ligger ca 4 km från närmaste planerade vindkraftverk. Tack vare avståndet bedöms vindkraftparken inte påverka Porsbjärs bevarandestatus negativt. Porsbjär är även naturreservat och ramsarområde. Planerad vindkraftutbyggnad bedöms ej påverka reservatet eller motverka reservatets syfte.

Prosteköp

Prosteköp är ett mindre mosaiklandskap som är beläget på östra sidan av Transjön. Området växlar mellan öppna blöta kärr och moränkullar bevuxna med främst barrskog. Det främsta syftet med området är att bevara ett område med moränkullar bevuxna med talldominerad naturskog i mosaik med blöta kärr, sjö och sumpskogar, där det finns en värdefull naturmiljö.

Området ligger ca 2,5 km från närmaste planerade vindkraftverk. Tack vare avståndet bedöms vindkraftparken inte påverka Prosteköps bevarandestatus negativt. Prosteköp är även naturreservat. Planerad vindkraftutbyggnad bedöms ej påverka reservatet eller motverka reservatets syfte.

Lunnarna

Området sträcker sig från Hallandsgränsen i väster till Hunnsberget i nordöst och tangerar Årshultsmyren i sydöst. Det omfattar en vidsträckt öppen mosse, som bitvis är trädbevuxen samt långsträckta kärr och bäckar. Det främsta syftet med området är bibehålla ett opåverkat myrområde så att området utvecklas fritt och så att de typiska arterna finns kvar eller ökar i antal.

Området ligger ca 5 km från närmaste planerade vindkraftverk. Tack vare avståndet bedöms vindkraftparken inte påverka Lunnarnas bevarandestatus negativt. Lunnarna är även naturreservat. Planerad vindkraftutbyggnad bedöms ej påverka reservatet eller motverka reservatets syfte.

Våtmarksinventeringen och naturvårdsprogram*Våtmarksinventeringen*

Den svenska Våtmarksinventeringen har sedan starten 1980 systematiskt kartlagt omkring 35 000 våtmarksobjekt som bedömts genom flygbildstolkning.

Mer än 10 % av dessa har besökts i fält. Våtmarkernas naturvärde har klassats i en fyrgradig skala varav klass 1 har de högsta naturvärdena.

Tre verk planeras att byggas och ca 1,5 km väg planeras att byggas eller breddas inom ett område på som har klass 1 i våtmarksinventeringen. Hela området med klass 1 är ca 740 ha stort. Den yta som påverkas av åtgärderna är alltså försvinnande liten i relation till hela områdets yta.

Påverkan på våtmarksområdena minimeras genom att vindkraftverk och vägar placeras i terrängens höjdpunkter där grundläggningsförutsättningarna är goda (moränmark). Dessa höjdpunkter är torrare än omgivande våtmarker och hyser betydligt lägre naturvärden knutna till våtmarksområden. Även vägarna kommer att dras längs terrängens höjdryggar. På de platser där det inte är möjligt att undvika de fuktiga partierna placeras vägtrummor ut som är dimensionerade för att inte påverka hydrologin i området negativt. På detta sätt minimeras riskerna för att vägen översvämmas och minimeras samtidigt påverkan på hydrologin och naturvärden i våtmarksområdet.

Kabeldragning i våtmarksområde, VMI klass 1

Mellan verk HyTr04 och verk LjTr03 dras kabeln genom ett område av klass 1 i våtmarksinventeringen. Vid kabeldragningen grävs kabeln ner ca en meter under marken med hjälp av traktorgrävare. Schaktet är ca en meter brett. Schaktet fylls sedan igen helt vilket säkerställer att ingen dikningseffekt kommer att uppstå och den långsiktiga påverkan på våtmarksområdet är minimal. På en stor del av sträckan planeras dragningen följa ett befintligt skotarspår för att minimera miljöpåverkan.

Kölsbäcken

Ett verk planeras att byggas inom ett område runt Kölsbäcken som innefattas av Kronobergs läns naturvårdsprogram, områdesbeteckning 81-3, klass 3. En vägsträcka på ca 300 meter inom området kommer att behöva breddas och förstärkas något. På ett ställe korsar vägen Kölsbäcken. För denna sträcka kommer en anmälan om vattenverksamhet att göras. Kölsbäcken rinner fram över stenbotten och omges av blåtåtel- och starrdominerade kärr. Den hör hydrologiskt samman med Mogöls-, Rings- och Troppamossen i Hallands län. Bäcken och delar av kärren är emellertid skadade av dikning. Kölsbäcken har mycket stora landskapsmässiga och biologiska värden. De kan bestå om ytterligare dikning inte sker.

Arbetena med vägar och verksplaceringar kommer att ske på ett sätt som minimerar den negativa påverkan på områdets biologiska värden och hydrologi. Ingen markavvattning kommer att ske inom området. Det råder för övrigt gene-

rellt markavvattningsförbud i Kronobergs län. Med utgångspunkt från att de försiktighetsåtgärder som redovisas i PM våtmarker vidtas och med beaktande av att området pekats ut som prioriterat för vindkraft i Ljungby kommuns vindkraftsplan samt samhällets behov av förnyelsebar energi bedöms påverkan på Kölsbäcken och det område som omfattas av naturvårdprogrammet vara acceptabelt.

Kabelpassage Kölsbäcken.

Mellan verk LjTr 11 och HaTr 12 dras kabeln längs med banvallens sträckning varefter den passerar Kölsbäcken och fram till verk 12. Vid kabeldragningen grävs kabeln ner ca en meter under marken med hjälp av traktorgrävare. Schaktet är ca en meter brett. Schaktet fylls sedan igen vilket säkerställer att ingen dikningseffekt kommer att uppstå och den långsiktiga påverkan på våtmarksområdet är minimal. Där kabeldragningen passerar Kölsbäcken kommer kabeln sannolikt att tryckas under, alternativt passera över på en kabelbro. Detta för att undvika att gräva i vattendraget och därmed minimera påverkan åns flora, fauna och hydrologi.

Området Priseboda-Älmås

En befintlig väg kommer att breddas och rätas inom området Priseboda-Älmås som innefattas av Kronobergs läns naturvårdsprogram, områdesbeteckning 81-4, klass 3. Området är mosaikartat med bäckar, småmyrar, lövskogsdungar och ljunghedsrester bevuxna med spontant uppkommen lövskog, i vilken bok, bergeskog och skogsek utgör viktiga inslag. Området har stort värde för landskapsbild och biologi. Om värdet skall bestå måste dikningsingrepp ske med försiktighet och lövskogen behållas. Arbetena kommer, av naturliga skäl, att ske i direkt anslutning till den befintliga vägen varför påverkan på de värden som beskrivs i naturvårdsprogrammet kommer att bli minimalt.

Sumpskogsområden, nyckelbiotoper, naturvärdesobjekt

På ett tiotal platser kommer breddning av befintliga vägar att ske inom område klassat som sumpskog. På dessa platser där det inte är möjligt att undvika de fuktiga partierna placeras vägtrummor som är dimensionerade för att inte påverka hydrologin i området negativt. På detta sätt minimeras riskerna för att vägen översvämmas och minimeras samtidigt påverkan på hydrologin och naturvärden i sumpskogsområdet.

Inga områden klassade som nyckelbiotoper berörs av planerade verk eller vägar. Inga nyckelbiotoper bedöms följaktligen bli påverkade av etableringen.

På en plats längs med planerad väg till verk 6 passeras ett naturvärdesobjekt bestående av en myr- och skogsmosaik. När vägen byggs kommer detta om-

råde att undvikas helt och därmed inte påverkas negativt. Längs med planerad tillfartsväg till verk 12 passerar i höjd med Äskilt ett naturvärdesobjekt bestående av alsumpskog. När vägen breddas här kommer detta att ske med stor akt-samhet för att minimera negativ påverkan.

Fåglar

Inventeringar av förekomsten av fåglar i området har utförts mellan februari 2011 och april 2012. Fågelinventeringen har i huvudsak utförts av Ulf Ottosson och Christopher Gullander med kompletterande inventeringsinsats av Richard Ottvall. Inventeringarnas upplägg har haft som mål att i så stor utsträckning som möjligt kartlägga områdets fågelfauna under olika delar av året och bestod av örnsparning, häckfågelinventeringar, inventering av dagsträckande flyttfåglar samt linjetaxeringar. Området besöktes under 10 dagar i totalt ca 50 timmar och sammanlagt observerades 57 olika arter. Utöver dessa fältbesök har information om områdets fågelfauna i området inhämtats genom kontakt med länsstyrelserna i Hallands och Kronobergs län, lokala ornitologer samt genom att leta rapporter på Svalan (www.artportalen.se).

Resultatet av inventeringen visar bland annat att fågelfaunan i området Tre-risröset med omgivning är normal för ett område med ganska varierande karaktär; produktionsskog, kulturmark och mossar. Kungsörn bedöms ej finnas i området eller i dess absoluta närhet, här regelbundet inom 3 km från något av de planerade verken. Tranor observerades vid flera tillfällen men det är svårt att bedöma hur många par som finns i området. Orre hörs spela i området under tidiga vårmorgonar och en spelplast med minst sju tuppar hittades vid Ringmossen. Detta orrspelet ligger inom ca 700 meter från det planerade verket HyTr6. Uppförandet av detta verk innebär troligen ingen risk för denna spelplats bevarande och inventerarna bedömer dessutom att alternativa spelplatser finns längre bort mot väster, t ex i Mogölsmyrens naturreservat. Vindkraftverk utgör alltid en risk för flygande fåglar, kanske framförallt för rovfåglar och andra stora fåglar såsom trana, och så är fallet även här och en etablering innebär en ökad mortalitetsrisk. Sammantaget bedöms området, förutom orrspelet på Ringsmossen, inte ha något högre ornitologiskt värde. I inventeringsrapporten sägs vidare att de planerade verken inte utgör någon större risk för ovan-nämnda orrspelet och därför kommer sannolikt inga betydande ornitologiska värden att påverkas negativt av en vindkraftsetablering.

Fladdermöss

2011 genomfördes en fladdermusinventering inför den planerade utbyggnaden av vindkraft i området av Stefan Pettersson, Eidilon Ekologi. Området inventerades med fyra autoboxar en natt i början av augusti under kolonitid och med två autoboxar en natt i slutet av september under migration. Vid det första till-

fället besöktes två lokaler med manuell detektor och vid det andra besöktes fem lokaler. Totalt noterades sex arter i området.

En kompletterande inventering utfördes under säsongen 2012. Området inventerades vid tre tillfällen; 19-21/7, 10-12/8 och 28/9-1/10. Tre arter dominerade fladdermusfaunan i området; nordisk fladdermus, dvärgfladdermus och en Myotisart (troligtvis mustasch/Brandts fladdermus) som tillsammans stod för över 90 % av alla fladdermusinspelningar. De två förstnämnda, även betraktade som högriskarter, stod för 75 % av alla fladdermusinspelningar. Två andra högriskarter; stor fladdermus och gråskimlig fladdermus verkar förekomma sparsamt både inom vindområdet och på en lite större skala. Förra året noterades barbastell vid en boxlokal. Den har tidigare även noterats i Bökö. Med årets inventering har Bökö besökts vid fyra tillfällen. Vid de tre första besöken noterades ingen barbastell. Vid det sista besöket noterades barbastell i både handdetektor och autobox. Inget återfynd av arten gjordes vid förra årets fyndlokal, men den noterades med enstaka inspelningar vid två nya skogslokaler inom vindområdet.

Av de påträffade högriskarterna är det sannolikt nordisk fladdermus och dvärgfladdermus som kan påverkas mest av en vindkraftsetablering i området. Detta på grund av att de är vanligast i vindområdet och att det således totalt finns flest individer av dem. Individtätheten och aktiviteten hos dessa bägge arter bedöms dock som låg vid skogslokalerna, vilket stöds av boxdata. Därmed bedöms också påverkansgraden vid en etablering av vindkraft som låg. Stor fladdermus och gråskimlig fladdermus är förmodligen de mest utsatta arterna när det gäller vindkraftverk (Rydell m fl 2011). Båda arterna vistas oftare i fria luften och på högre höjd än de flesta andra fladdermusarter och de anses även vara långflygare. Dessa arter är normalt inte utsatta för andra kända hot (Rydell m fl 2011). Ingen av dem är rödlistade. Endast sporadiska inspelningar av dessa arter har gjorts i vindområdet och ingen data tyder på att de förekommer i någon större utsträckning.

Den samlade slutsatsen är att en etablering av vindkraft inom projektområdet inte påverkar den lokala fladdermusfaunan nämnvärt negativt.

Kulturmiljö

En inventering av projektområdets kulturmiljö har utförts för att undersöka och beskriva det kulturhistoriska innehållet i området samt för att översiktligt bedöma miljökonsekvenserna för berörda kulturmiljöer inom och strax utanför området. Inventeringen utfördes av Per Connellid, Kula HB. En detaljerad inventering har utförts av ett område med 50 meters radie runt varje verksplace-

ring. En översiktlig analys har även utförts av konsekvenser för kulturmiljöer inom och strax utanför projektområdet.

Inventeringarna resulterade inte i några mer omfattande nyfynd, vare sig av enskilda lämningar eller av miljöer. Vid de två verksplaceringarna LjTr02 och LjTr05, vid vilka det förekommer lämningar, kommer de försiktighetsmått och åtgärder som rapporten nämner att vidtas för att minimera påverkan på de kulturhistoriska miljöerna. Vid LjTr02 kommer en arkeologisk förundersökning att utföras och vid verk LjTr05 kommer byggnation att ske i områdets östligaste del vilket innebär att de mest värdefulla delarna av miljön undviks i högsta möjliga grad.

Särskild kontakt har tagits med kulturmiljöenheterna vid länsstyrelsen i Hallands respektive Kronobergs län för samråd och vägledning om fortsatta antikvariska åtgärder/utredningar vid verk LjTr02 och LjTr05. Vid övriga noterade kulturlämningar och miljöer bör påverkan kunna undvikas.

Friluftsliv

Den gamla banvallen som genomkorsar projektområdets sydliga del används delvis som cykelväg och ingår i den så kallade banvallsleden. Banvallsleden är ett projekt som drivs av Svenska Cykelsällskapet. I sin nuvarande sträckning använder cykelleden inte den del av banvallen som planeras att användas för vindkraftparken. På den sträcka som leden viker av från banvallen åt sydost ner mot Bassarås, sammanfaller den dock med en vägsträckning som möjligen behövs för vindkraften. Det är dock främst under en begränsad byggtid som leden kommer att påverkas av transporter.

Planerad vindkraftetablering bedöms ha mycket liten negativ påverkan på områdets rekreations- och friluftsentressen.

Landskapsbild

Verken kommer genom sin storlek att bli synliga på långt håll från höjdpunkter i landskapet. Påverkan på nära håll bedöms dock bli av mindre omfattning då skogen på många platser kommer att skärma av synfältet. För att visa planerade vindkraftverks synlighet och visuella påverkan på omgivningen har fotomontage tagits fram.

Ett område runt Askarebygget väster om planerad vindkraftspark omfattas av landskapsbildsskydd som är en form av förordnande som infördes innan riksintressen fanns för att på ett enklare sätt än genom reservatsförklaring kunna skydda stora områden från påverkan och förändringar. Planerad vindkraftsutbyggnad bedöms inte påverka detta områdes landskapsbildsmässiga värden.

Ljud

Utförda ljudberäkningar visar att den ekvivalenta ljudnivån från vindkraftparken ligger under 40 dB(A) vid närliggande bostäder. Normalt överstigs inte Socialstyrelsens riktvärden för lågfrekvent ljud i inomhusmiljö om man klarar utomhusnivån 40 dB(A).

Vindkraftparkens påverkan på omgivningen i form av buller kan kontrolleras genom närfältsmätningar och beräkningar eller genom immissionsmätningar vid bostäder eller genom annan metod som bedöms lämplig av tillsynsmyndigheten inom 1,5 år från det att samtliga verk är driftsatta. Därefter kan ljudmätning utföras om ändringar har skett i verksamheten som kan orsaka en högre ljudnivå vid närliggande bostäder. Erfarenheter från ljudmätningar i bolagets befintliga vindkraftparker visar på svårigheter att hitta rätt väderförutsättningar för mätning. Under verkens första månader efter driftsättning pågår intrimningsarbeten, vilket medför många stopp på verken. Driften styrs under den första tiden i högre grad av leverantören. Sammantaget gör bolaget bedömningen att en tidsperiod om minst 1,5 år från det att verken är driftsatta behövs för att kunna utföra ljudmätning.

Skuggor

Utifrån de skuggberäkningar som tagits fram till ansökan är det inga bostadshus som riskerar att få en skuggtid på mer än 8 timmar per år. Vid behov kan störningar från skuggor av rotorblad begränsas genom att de verk som ger upphov till skuggorna förses med automatisk avstängning under de perioder då störningarna kan uppkomma. På så sätt kan den rekommenderade skuggtiden per år (8 timmar) uppfyllas vid samtliga bostadshus. Vid byggnation av andra verk än de som har använts för skuggberäkning till ansökan, kommer nya beräkningar tas fram inför byggnation för att se om några verk behöver utrustas med skuggreglering.

Kontroll av rörliga skuggor vid närliggande bostäder sker genom beräkningar baserade på aktuella verk och väderstatistik från området.

Hinderbelysning

Då ansökan omfattar vindkraftverk med en totalhöjd över 150 meter, behöver verken utrustas med vit, blinkande högintensiv hinderbelysning i enlighet med Transportstyrelsens föreskrifter TSFS 2010:155. Enligt nu gällande bestämmelser ska hinderbelysningen lysa med en styrka av 100 000 candela dagtid, men får sedan dimmas till 20 000 candela i skymning och gryning samt 2 000 candela nattetid. Sökanden avser att dimma hinderbelysningen så mycket som gällande lagstiftning medger vid tillfället för uppförandet av verken.

Sökanden har följt utvecklingen kring radarstyrd hinderbelysning. Då kostnaden för ett radarbaserat hindermarkeringssystem är omfattande är en grundläggande förutsättning för införande av sådant system att parkens avkastning kan bekosta detta. En annan avgörande förutsättning är att Transportstyrelsen medger dispens för att använda denna teknik. Under förutsättning att tillstånd meddelas för samtliga 13 verk med totalhöjd upp till 198 meter och att Transportstyrelsen medger dispens, bedömer sökanden att Treriksröset vindkraftpark kan utrustas med radarbaserat hindermarkeringssystem.

Avveckling efter drifttiden

När området inte längre ska användas för vindkraftproduktion kan vindkraftverken monteras ned och regional påverkan på landskapsbilden återställas. Viss påverkan på den lokala naturmiljön kommer dock att kvarstå.

Tornet som består av stål kan materialåtervinnas, maskinhusets olika delar kan också materialåtervinnas och vingarna energiåtervinnas. Elkablar kan tas bort helt eller lämnas kvar. Återvinningsmöjligheterna medför att det finns ett ekonomiskt incitament för att montera ned vindkraftverken.

Att helt ta bort fundament och vägar kan innebära ganska stor miljöpåverkan och då vägarna kan fylla sin funktion för den enskilde markägaren kan det oftast vara lämpligt att vägarna lämnas kvar i markägarens skötsel. Fundamentsplatsen kan täckas med jord för snabb återetablering av vegetationen och minsta miljöpåverkan.

INKOMNA YTTRANDEN

Kommunstyrelsen i Ljungby kommun

Kommunstyrelsen i Ljungby kommun har genom beslut den 12 februari 2013 tillstyrkt bolagets ansökan om tillstånd enligt miljöbalken för vindkraftspark på fastigheterna Åskilt 1:3, Toftthult 1:2, Sännö 1:3, m.fl. i Halmstad, Hylte och Ljungby kommuner, Treriksröset.

Kommunstyrelsen i Hylte kommun

Kommunstyrelsen i Hylte kommun har genom beslut den 12 februari 2013 tillstyrkt ansökan med följande synpunkter:

- Vindkraftsparken ska förses med radarstyrd hinderbelysning. Denna bör om möjligt samordnas med näraliggande parker.
- Företaget bör ordna med återkommande information till närboende och berörda under projektarbetets gång. Under byggtiden bör det finnas skriftliga kontaktuppgifter vid byggplatsen till kontaktperson på platsen.

- En senare uppföljning bör göras av påverkan av hydrologin inom Fylleåns tillrinningsområde inom parkområdet och utvärdering av de kompensande åtgärder som har gjorts. Även en uppföljning av i utredningen uppmärksammade arter av fåglar och fladdermöss inom parkområdet bör tas med i kommande kontrollprogram.
- Företaget ska åläggas att klara 40 dBA som begränsningsvärde. Vid kommande mätningar av buller från vindkraftsverken bör det i kontrollprogrammet finnas med både emissions- och immissionsmätningar för att visa att bullerkraven klaras.
- Skuggtiden ska inte överskrida 8 timmar per år.
- Kostnaden för framtida demontering och återställning av platserna bör indexregleras och en säkerhet sätts av till detta ändamål.

Kommunstyrelsen i Halmstads kommun

Kommunstyrelsen i Halmstads kommun har genom beslut den 26 februari 2013 tillstyrkt Arise Windpower AB:s ansökan om tillstånd till etablering av vindkraft vid Tretriksöset. Om Länsstyrelsen ger tillstånd till verk med en totalhöjd som överstiger 150 m, anser Halmstads kommun att tillståndet bör villkoras med krav på radarstyrd hinderbelysning. Kravet bör ställas även om tillstånd ges till färre verk än 13 för att minska påverkan på omgivningen nattetid. Alternativt bör tillståndet begränsa vindkraftverkens totalhöjd till max 150 m.

Kommunstyrelsen i Halmstads kommun vill även framföra synpunkter på att en etablering av vindkraft i området inte får förhindra framtida möjligheter till helikopterkalkning av Kölsbäcken och Kölsjön. Kommunen har till sökanden och Länsstyrelsen framfört att rekommenderat säkerhetsavstånd mellan helikopter och vindkraftverk är minst 300 m vid stillastående verk. Halmstads kommun vill uppmärksamma Länsstyrelsen på att Arise Windpower AB inte tillmötesgått kommunens önskemål om att flytta vindkraftverk för att hålla säkerhetsavstånd mellan två verk och Kölsjön.

Miljö- och byggnämnden i Ljungby kommun

Miljö- och byggnämnden i Ljungby kommun säger i ett yttrande den 6 februari 2013 att etablering av vindkraft kan ske enligt inkommen ansökan, som bedöms vara i linje med Ljungby kommuns vindkraftsplan. Nämnden anser att länsstyrelsen bör beakta tidigare yttrande från miljö- och byggförvaltningen, daterat den 15 augusti 2012, om hur vissa villkor ska utformas i tillståndet. Nämnden anser även att någon form av radarstyrd hinderbelysning ska installeras för att minimera påverkan på omgivningen.

Samhällsbyggnadsnämnden i Hylte kommun

Samhällsbyggnadsnämnden i Hylte kommun har i ett beslut den 12 februari 2013 tillstyrkt ansökan med samma synpunkter som kommunstyrelsen i Hylte framfört enligt ovan.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Halmstads kommun

Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Halmstads kommun beslutade den 25 februari 2013 att tillstyrka att tillstånd för vindkraftspark på fastigheterna Fröböke 2:7, Tofthult 1:2, Sännö 1:3 m.fl. i Halmstads, Hylte och Ljungby kommun meddelas Arise Windpower AB, under förutsättning att radarstyrd hinderbelysning används.

Länsstyrelsen i Kronobergs län

Länsstyrelsen i Kronobergs län har lämnat ett yttrande som inkom den 8 februari 2013. I yttrandet sägs att de inventerade områdena kring vägdragningarna inom Kronobergs län visar att det finns värdefulla naturområden som Länsstyrelsen anser bör undvikas för vägdragningar. Länsstyrelsen gör bedömningen att antalet vägar som behöver åtgärdas för transporter in i området ska begränsas i så stor omfattning som möjligt för att skydda värdefulla naturområden. Exakt vägdragning och verks placering bör ske i samråd med tillsynsmyndigheten i ett tidigt skede för att minska påverkan på värdefulla naturområden. Objekt i Kronobergs län som berörs av det generella biotopskyddet kan i viss grad komma att påverkas av transporter. Dispensansökan för ingrepp i generellt biotopskydd ska inkomma till Länsstyrelsen i god tid innan ingreppet.

Länsstyrelsen i Hallands län

Länsstyrelsen i Hallands län anser i ett yttrande den 4 mars 2013 att det är olämpligt att bygga vindkraftverk, bygga nya vägar samt att göra ombyggnad av vägar inom område som tillhör klass 1 i Våtmarksinventeringen (VMI). De tre verk som ligger inom klass 1 i VMI bör inte ges tillstånd med hänsyn till de höga naturvärdena och vikten av att bevara området så orört som möjligt. De tre verken är HyTr04,1, HyTr06,1 samt HyTr18. Verk HyTr06,1 planeras 700 meter från en spelplats för orrar. SOF rekommenderar en buffertzona på 1000 meter mellan vindkraftverk och spelplatser för orrar. Även detta talar mot att tillstånd ges för verk HyTr06,1. Länsstyrelsen har även synpunkter angående kalkning, fladdermöss, kontrollprogram, landskapsanalys samt kulturmiljön.

Försvarsmakten

Försvarsmakten förklarar i ett yttrande som inkom den 28 januari 2013 att den inte har något att erinra mot uppförandet av de föreslagna vindkraftverken. Beräknad totalhöjd för vindkraftverken är 198 meter. Försvarsmaktens yttrande gäller de positioner som anges i ansökan med en radie om 50 meter.

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen anför i ett yttrande som inkom den 1 februari 2012 att det är bra att både fladdermusinventering och inventering av naturvärden genomförts. Skogsstyrelsen förutsätter att resultaten och rekommendationerna från dessa två inventeringar kommer att beaktas vid en eventuell vindkraftspark i området, så att biologiskt värdefulla områden undantas från exploateringen.

Halmstad Flygplats AB

Halmstads Flygplats AB säger i ett yttrade som inkom den 20 februari 2013 att vindkraftverken i området Treriksröset i Halmstads, Hylte och Ljungby kommun ej bedöms påverka Halmstads flygplats verksamhet eller framtida utvecklingsplaner.

Eva och Ulf Bäcklund (Bökö)

Eva och Ulf Bäcklund har i ett yttrande som inkom den 22 februari 2013 framfört synpunkter på risker för störande ljud och ljus från vindkraftverken, påverkan på djurlivet, oro för sjunkande fastighetspris, samt olycksrisker vid isbildning.

SÖKANDENS BEMÖTANDEN

Sökanden framför bl.a. följande i sitt bemötande av inkomna synpunkter på ansökan:

De uppgifter bolaget har fått är att det i dagsläget inte pågår någon kalkning med helikopter i området. Skulle det bli aktuellt med kalkning under parkens livstid, behöver det inte innebära någon konflikt med planerad vindkraftspark. Bolaget kan åta sig att vid behov stoppa de två verken LjTr03 och LjTr07 om helikopteralkning ska genomföras i Kölsjön.

Bolaget vill också bemöta synpunkter på påverkan på naturvärden i våtmarksinventerat område av klass 1. Det stora område som har klass 1 i våtmarksinventeringen utgörs inte i sin helhet av våtmarker. Inom området finns stor andel fast mark och i området bedrivs också ett modernt skogsbruk. Bolaget har utförligt undersökt områdets förutsättningar för att anlägga verk och vägar och hur detta kan göras till största del på helt fast mark och med så liten påverkan på våtmarkerna som möjligt. Genom att stor hänsyn tas till vattenflöden och våtmarker i området vid byggnationen, bedömer bolaget att påverkan på områdets naturvärden är begränsad.

Vad gäller påverkan på orrspelet vid Ringmossen, ca 700 m från verk HyTr6,1, så har en samlad bedömning gjorts i rapporten från fågelinventeringen. Bedömningen är att uppförandet av detta verk troligen inte innebär någon risk för spelplatsens bevarande.

MILJÖPRÖVNINGSDLEGATIONENS ÖVERVÄGANDEN

Lokalisering och tillåtlighet

Kommunernas tillstyrkan

Enligt 16 kap 4 § miljöbalken (MB) får tillstånd till en anläggning för vindkraft endast ges om den kommun där anläggningen avses att uppföras har tillstyrkt det.

Kommunstyrelserna i Ljungby, Hylte och Halmstads kommuner har tillstyrkt de vindkraftverk som planeras inom respektive kommun.

Planförhållanden

Enligt 2 kap 6 § MB får tillstånd inte meddelas i strid med gällande detaljplan eller områdesbestämmelser. Det finns dock inte någon detaljplan eller några områdesbestämmelser för området dit verksamheten ska lokaliseras.

Området är utpekad i Ljungby kommuns vindkraftsplan som lämpligt utredningsområde för vindkraft.

Vindkraftsparken ligger inom område, VKP 4, som enligt ett tematiskt tillägg till översiktsplanen ÖP 2001 är ett prioriterat område för utbyggnad av vindkraft inom Hylte kommun.

Kommunfullmäktige i Halmstads kommun har antagit ett tematiskt tillägg om vindkraft till den kommunala översiktsplanen ÖP 2000. Vindkraftverket planeras inom ett av de områden som är prioriterade för vindkraft.

Våtmarksobjekt av klass 1

Enligt 2 kap 6 § miljöbalken ska för en verksamhet en sådan plats väljas som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Enligt 3 § samma kapitel ska bl. a. alla som avser att bedriva en verksamhet utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsåtgärder i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för bl. a. miljön.

Av den naturvärdesinventering som bifogats ansökan framgår att tre av de planerade verken - HyTr04,1, HyTr06,1 och HyTr18 - ligger inom ett våtmarksobjekt av klass 1 enligt våtmarksinventeringen (VMI), dvs. ett objekt med mycket höga naturvärden som tillhör de mest skyddsvärda i den naturgeografiska regionen och vari några mänskliga ingrepp inte bör ske. Inom våtmarken planeras även kabeldragningen till verk LjTr03 samt mellan verk LjTr11 och HaTr12.

Miljöprövningsdelegationen bedömer att de tre verken inte uppfyller kravet på lämplig lokalisering enligt 2 kap 6 § miljöbalken och därför inte kan tillåtas.

Inte heller den nämnda kabeldragningen kan tillåtas med hänsyn till kraven i 2 kap. 3 § miljöbalken.

Artskydd

Med den utformning som vindkraftsparken får enligt detta tillstånd och med de försiktighetsmått som föreskrivs däri, bedömer miljöprövningsdelegationen att den tillståndsgivna verksamheten är förenlig med artskyddsförordningen (2007:845) och att någon dispens från denna förordning därmed inte krävs.

Strandskydd

Miljöprövningsdelegationen ser inte något hinder mot den ansökta verksamheten av strandskyddsskäl.

Förbudet i 7 kap 16 § miljöbalken gäller inte eftersom tillstånd för verksamheten nu lämnas enligt miljöbalken.

Vattenverksamhet enligt 11 kap miljöbalken

Bolaget uppger att anmälan om vattenverksamhet kommer att göras för två platser där åtgärderna bedöms kunna påverka vattendrag i ringa omfattning.

Sökanden måste göra en egen bedömning av om bland annat anläggandet eller breddningen av en tillfartsväg över vattendrag är anmälningspliktig eller tillståndspliktig vattenverksamhet. Sådan verksamhet prövas i annan ordning.

Motivering av villkor

Närboende

För de som bor nära vindkraftverk är det viktigt att störningen från vindkraftverken regleras avseende främst buller, rörlig skugga och hinderbelysning.

Buller

Av den praxis som vuxit fram genom ett flertal domar från Miljööverdomstolen, numera Mark- och miljööverdomstolen, framgår att den ekvivalenta ljudnivån på grund av buller från vindkraftsanläggningar inte får överstiga 40 dB(A) vid bostadshus.

Miljööverdomstolen har genom sina domar 2009-01-29, M 1303-07 om Kalmar Industries AB och M 3792-07 om Växjö Energi AB, ändrat rättspraxis på så sätt att riktvärden inte längre ska användas i villkor. I dessa domar sägs att begreppen gränsvärde och riktvärde bör utmönstras i villkor som innehåller begränsningsvärden. I domarna sägs också att ett villkor med begränsningsvärde även gäller under perioder då mätning inte sker. Hur uppföljningen då ska ske är en fråga för kontrollprogrammet. En av domarna gäller buller och det är domen om Kalmar Industries (mål nr M 1303-07). Villkor med begränsningsvär-

den ska enligt miljööverdomstolen även innehålla uppgifter om mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod.

Bolaget har gjort ljudberäkningar enligt modellen WindPRO. Beräkningarna är daterade den 4 april och 21 september 2012.

För vindkraftverken anger bolaget källjuden 106,5 dBA. Beräkningarna visar att ljudnivån inte blir högre än 40 dBA vid någon bostad, under förutsättning att de källjud som anges för bolagets verk inte överskrids.

Mot bakgrund av bolagets beräkningar bedömer miljöprövningsdelegationen att bolaget kan uppfylla det i praxis etablerade bullerkravet på högst 40 dBA ekvivalent ljudnivå vid omgivande bostäder.

Ekvivalent ljudnivå beräknas som ett medelvärde under en viss tidsperiod. Vid kontrollmätning kan korta, upprepade mätperioder användas. Mätningar ska utföras enligt standardiserade metoder. Ett alternativ till bemannade mätningar är att använda långtidsregistrerande ljudnivåmätare som placeras ut under en längre tid för att fånga in de rätta meteorologiska förhållandena.

För mätningar av emissionen hos ett vindkraftverk används en metod som standardiserats av IEC. Den finns närmare beskriven i rapporten Wind turbine generator systems – Part 11: Acoustic noise measurement techniques. IEC 61 400-11, second edition (Ed 2.1) 2006-1. Den internationella standarden IEC 61 400-11 finns i en svensk version SS-EN 61 400-11.

Immissionsmätningar, dvs mätning vid bostäder i närheten, utgår ofta från referensvärden baserade på vindhastigheten 8 m/s på 10 meters höjd. Normalt utför man i Sverige immissionsmätningarna under speciella vind- och temperaturgradientförhållanden. Detta beskrivs i rapporten Mätning av bullerimmission från vindkraftverk. S. Ljunggren, 1998, Elforsk rapport 98:24.

Tillsynsmyndigheten kan genom beslut om uppföljande kontroll i kontrollprogram bestämma på hur många platser samt var kontrollen av ljudnivån vid bostäder ska ske. Närfältsmätningar och beräkningar är enklare att genomföra än immissionsmätningar och bör gå att genomföra inom sex månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift. Immissionsmätningarna kräver vissa väderförhållanden för att kunna genomföras. Därför får tillsynsmyndigheten enligt villkor 3 medge att immissionsmätningarna utförs vid en senare tidpunkt.

Skuggor

I första hand bör vindkraftverken placeras så att skuggproblem inte uppstår. Där skuggproblem uppstår, kan vindkraftsanläggningen utrustas med styrauto-

matik. Verken kan då stängas av under den potentiellt beräknade störningsperioden. En annan lösning är att anläggningen utrustas med ljusrelä, som känner av när solen skiner och endast då stänger av verk.

En beräkning av det förväntade antalet skuggtimmar per år, daterad den 26 maj 2012, visar att ingen bostad förväntas få mer än 8 timmar rörlig skugga per år från de planerade 13 vindkraftverken.

Hinderbelysning

I Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om markering av föremål som kan utgöra en fara för luftfarten, TSFS 2010:155, finns regler för hur höga objekt ska markeras med ljus för att flygande fordon ska upptäcka dem, så kallad hinderbelysning. Sammanfattningsvis lyder reglerna så här:

Vindkraftverk med en totalhöjd på 45-150 meter över mark- eller vattenyta ska vara försedda med medelintensivt rött blinkande ljus under skymning, gryning och mörker. Vid mörker är det möjligt att reducera ljusintensiteten från 2000 candela (cd) till 200 cd. Vindkraftverk med en totalhöjd som är högre än 150 m ska förses med högintensivt vitt blinkande ljus hela dygnet. Vid mörker är det möjligt att reducera ljusintensiteten från 100 000 cd till 2 000 cd. Ljusmarkeringen ska vara placerad på vindkraftverkets högsta fasta punkt. Om det finns bostadsbebyggelse inom en radie om 5 km från ett föremål, ska högintensiva ljus avskärmas så att direkt ljus inte träffar markytan på närmare avstånd än 5 km från föremålet. Ett förslag till ändring av föreskriften har varit ute på remiss under våren 2012 och föreskriften kan komma att ändras något vad gäller de nu redovisade reglerna.

Vindkraftverk kan utrustas med ett system som endast tänder hinderbelysningen när ett flygplan eller en helikopter närmar sig vindkraftverken. Möjligheten att ha detta system finns inte med i Transportstyrelsens föreskrifter, men det finns vindkraftsprojekt som fått dispens av Transportstyrelsen för att använda systemet. Miljöprövningsdelegationen anser att hinderbelysning som endast tänds när flygplan eller helikoptrar närmar sig vindkraftsparken minskar störningen betydligt för människor som bor och vistas intill vindkraftverk.

Bolaget har redovisat kostnader för radarstyrd hinderbelysning om i storleksordningen 10 miljoner kronor för ungefär det antal vindkraftverk som miljöprövningsdelegationen nu lämnar tillstånd till. Vid en avvägning mellan denna kostnad och den olägenhet som de olika typerna av hinderbelysning riskerar att medföra för närboende, bedömer delegationen att det i detta fall är orimligt att kräva radarstyrd hinderbelysning för verk som är 150 meter höga och har medelintensiv hinderbelysning, men att ett sådant krav inte kan anses orimligt om

verken blir 198 meter höga och måste ha en högintensiv, blinkande hinderbelysning. Bolaget har också åtagit sig att installera hinderbelysning av nämnda slag om 198 meter höga verk uppförs och Transportstyrelsen lämnar dispens.

Om Transportstyrelsen inte beviljar dispens för radarstyrd hinderbelysning, så kommer vindkraftverken att utrustas med hinderbelysning enligt TSFS 2010:155. Miljöprövningsdelegationen gör bedömningen att det i så fall är mindre störande för de människor som bor och vistas intill vindkraftverk om hinderbelysningen blinkar i takt, jämfört med om belysningen blinkar i otakt. Miljöprövningsdelegationen anser i så fall också att vindkraftverken ska utrustas med hinderbelysning som går att dimma ner samt att ljusintensiteten ska reduceras på natten så mycket som gällande lagstiftning medger. Detta ska göras för att minska risken för ljusstörningar för boende inom ett stort område kring vindkraftverken.

Fåglar och fladdermöss

Landskapet i det aktuella området utgörs av kuperad skogsmark. Naturen är varierad och består av kulturmark, produktionsskog med hyggen, våtmarker och några mindre sjöar, på kanten av Sydsvenska höglandet.

I ett sakkunnigutlåtande om fladdermöss avseende sex vindkraftparker i Kalmar län 2011-03-22 konstaterade Ingemar Ahlén (Institutionen för ekologi, SLU, Uppsala) att erfarenheter från kontinenten tydligt pekar på att olycksrisken i skogsområden kan vara lika stor som längs kusterna och mycket större än placering i öppen jordbruksmark.

I Nordamerika och Tyskland har man studerat hur vindkraft påverkar fladdermöss och funnit att de verkar dras till verken, vilket ökar risken för dödsfall på grund av kollision. Man vet inte säkert varför fladdermössen dras till verken, men antar att de ser vindkraftverken som lämpliga platser att jaga insekter vid. Under ljunna nätter med svaga vindar kan det bildas insektsansamlingar vid vindkraftverk som drar till sig fladdermöss, vilka ogärna flyger vid annat än låga vindhastigheter.

Fladdermöss är långlivade, de kan bli 30 år, och har en långsam fortplantning där honan inte får ungar innan sitt andra levnadsår och då bara en eller två ungar per år. Detta gör att fladdermöss är känsliga för ökad dödlighet, även om det är en liten ökning.

Alla fladdermusarter är fridlysta i Sverige (4 § artskyddsförordningen) och de skyddas dessutom av jaktlagen (3 §). Detta innebär att det är förbjudet att avsiktligt döda fladdermöss. Dessutom är det förbjudet att förstöra deras fort-

2013-05-21

551-4360-12

plantningsområden eller viloplatsen och det är till och med förbjudet att störa dem.

För att det som är förbjudet enligt artskyddsförordningen inte ska kunna inträffa bör vindkraftverken som en skyddsåtgärd stängas av sommartid när risken för kollisioner är som störst, d v s vid låga vindhastigheter från solnedgång till soluppgång.

Denna typ av begränsning ledde till en minskad årlig dödlighet med mer än 50 procent i två försök i Nordamerika. Den ena studien heter "A large-scale mitigation experiment to reduce bat fatalities at wind energy facilities" av Baerwald, E.F., Edworthy, J., Holder, M. och Barclay, R.M.R. (Publicerad i "Journal of wildlife management" årgång 73 nr. 7 2009). Den andra studien heter "Effectiveness of changing wind turbine cut-in speed to reduce bat fatalities at wind facilities" av Arnett, E.B., Schirmacher, M., Huso, M.M.P. och Hayes, J.P. (Slutrapport från "Bats and wind energy cooperative" och "Pennsylvanian game commission", maj 2010). Det finns även en studie gjord vid Erlangens universitet i Tyskland där man gjorde liknande experiment och fann att dödligheten minskade med 50 procent. Studien heter "Entwicklung von Methoden zur Untersuchung und Reduktion des Kollisionsrisikos von Fledermäusen an Onshore-Windenergieanlagen" av Brinkmann, R., Behr, O., Niermann, I., och Reich, M., Leibniz Universität Hannover juni 2011.

Miljöprövningsdelegationen anser att det är skäligen att som skyddsåtgärd för att skydda fladdermöss inom området, kräva att vindkraftverken stängs av när medelvindhastigheten under 10 minuter är lägre än 5 m/s vid verkens nav. Detta bör göras från en timme före solnedgång till en timme efter soluppgång under perioden fr.o.m. den 15 juli t.o.m. den 30 september.

I Naturvårdsverkets rapport 6467 (nov 2011) "Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss. En syntesrapport" framhålls att man i de flesta fall bör ha en uppföljande kontroll av vindkraftverkens påverkan på fladdermöss i det enskilda fallet, eftersom skillnaden mellan olika områden kan vara betydande.

Fåglar inom området och upp till 3 km från området, redovisas i en inventering daterad april 2012.

Miljöprövningsdelegationen anser att det är skäligen att kräva en undersökning av vindkraftverkens påverkan på skogshöns (både orre och tjäder), häckande fåglar, framförallt rovfåglar, samt fladdermöss efter det att vindkraftverken tagits i drift. Undersökningen bör göras för att verifiera de slutsatser om påverkan på fåglar och fladdermöss som anges i ansökan.

Kalkning med helikopter

I bolagets bemötande av yttrandet från Halmstads kommun sägs att det i dagsläget inte pågår någon kalkning med helikopter i området. Skulle det bli aktuellt med kalkning under parkens livstid, behöver det inte innebära någon konflikt med planerad vindkraftspark. Bolaget kan åta sig att vid behov stoppa de två verken LjTr03 och LjTr07 om helikopterkalkning ska genomföras i Kölsjön.

Miljöprövningsdelegationen anser att det är skäligt att bolaget stoppar de nämnda verken, om helikopterkalkning ska genomföras i Kölsjön. Eftersom bolaget inte gör något uttryckligt åtagande om sådan avstängning, bör ett villkor om detta föreskrivas. Rotorbladen bör också vinklas bort.

Halmstads kommun har vidare förordat ett skyddsavstånd mellan vindkraftverken och Kölsjön om minst 300 meter. Avståndet mellan verken LjTr03 och LjTr07 är omkring 260 meter. Med ett villkor om att verken ska stängas av vid kalkning bedömer miljöprövningsdelegationen att avståndet är tillräckligt ur säkerhetssynpunkt. Någon flyttmån som medger en minskning av avståndet mellan verken och Kölsjön kan då inte medges.

Återställande

Efter det att vindkraftverken tagits ur drift är det viktigt att de monteras ned och transporteras bort samt att marken återställs. Även ringen vid verkens fot bör tas bort. En återställningsplan bör lämnas till tillsynsmyndigheten när verken tas ur drift. Tillsynsmyndigheten får då avgöra om även fundamentet ska tas bort.

Det återställningsarbete som sker direkt efter det att anläggningsarbetena är slutförda kan med fördel göras så att den biologiska mångfalden gynnas. Återställningskravet innebär inte att det måste se precis likadant ut på platsen efteråt som det gjorde innan vindkraftsanläggningen anlades. Längs vägarna kan t.ex. öppna gräsmarker gynna dagfjärilar.

Säkerhet för återställningsåtgärder

För att en säkerhet ska godtas enligt miljöbalken krävs att den är betryggande för sitt ändamål (16 kap 3 § andra stycket miljöbalken). Det är sökandens sak att komma med en utredning för att visa att säkerheten är tillräcklig och i övrigt godtagbar (Bengtsson m.fl., Miljöbalken. En kommentar. Del II, s. 16:10).

Bolaget anger att nettokostnaden för demontering av vindkraftverk, med hänsyn till intäkterna för försäljning av skrot, är ca 350 000 kronor per verk enligt 2011 års prisnivå. Mot bakgrund av Miljööverdomstolens dom i mål M 2210-

08 (Taka-Aapua) bör dock säkerheten täcka hela återställningskostnaden, utan beaktande av verkens skrotvärde. Den totala kostnaden utan hänsyn till försäljning av skrot har av bolaget beräknats till 539 000 kronor per verk. Miljöprövningsdelegationen bedömer att säkerheten i detta fall bör vara 500 000 kronor, eftersom beräkningen inte är exakt.

Vad gäller tidpunkten för ställande av ekonomisk säkerhet anser miljöprövningsdelegationen att säkerheten bör ställas i sin helhet redan innan vindkraftverken uppförs. Detta eftersom en kostnad för återställande skulle kunna bli aktuell redan så snart verken har uppförts, innan de tas i drift. Mark- och miljödomstolen i Vänersborg har i dom 2013-03-07 (mål nr M 2109-11) gjort samma bedömning avseende en vindkraftspark med 20 verk vid Stenkalles grund i norra Vänern.

Enligt miljöprövningsdelegationens mening talar också de ekonomiska svårigheterna för Vindpark Vänern för att ekonomiska säkerheter för vindkraftsparkar bör ställas i sin helhet innan vindkraftverken får uppföras.

Säkerhetens närmare utformning får bestämmas vid miljöprövningsdelegationens senare prövning enligt 16 kap. 3 § tredje stycket miljöbalken.

Tillståndets giltighet

En tillståndstid om 30 år är vanligt förekommande och motsvarar livslängden för vissa delar av verkens konstruktion. Enligt miljöprövningsdelegationens mening bör därför tillståndstiden begränsas till 30 år från lagkraftvunnet beslut.

Sammanfattning

Genom de åtaganden som sökanden gjort och de försiktighetsmått som föreskrivs i villkoren till detta beslut finner miljöprövningsdelegationen att hinder inte föreligger enligt miljöbalkens hänsyns- och tillåtlighetsregler mot att meddela sökanden tillstånd till den verksamhet som avses bedrivas.

Beslut i detta ärende har fattats i Länsstyrelsens miljöprövningsdelegation av chefsjurist Peter Jupén, ordförande, och miljövårdsdirektör Henrik Frindberg, miljösakkunnig. Miljöhandläggare Anna-Lena Olsson har varit föredragande, men ej deltagit i beslutet.

2013-05-21

551-4360-12

Peter Jupén

Henrik Frindberg

Anna-Lena Olsson

Kopia

Naturvårdsverket

Havs- och vattenmyndigheten

Halmstads kommun, Kommunstyrelsen

Hylte kommun, Kommunstyrelsen

Ljungby kommun, Kommunstyrelsen

Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Halmstads kommun

Samhällsbyggnadsnämnden i Hylte kommun Ljungby kommun, Miljö- och byggnämnden, 341 83 Ljungby

Försvarmakten, Högkvarteret, 107 85 Stockholm

Skogsstyrelsen, Ryttarevägen 8, 302 62 Halmstad

Länsstyrelsen i Kronobergs län, 351 86 Växjö

Länsstyrelsen i Kalmar län, 391 86 Kalmar

Länsstyrelsen i Hallands län

Halmstads Flygplats AB, 305 91

Eva och Ulf Bäcklund, Bökö Gård 1, 340 10 Lidhult

Aktförvararen på Miljö- och hälsoskyddskontoret i Halmstads kommun

Aktförvararen på Samhällsbyggnadskontoret i Hylte kommun

Aktförvararen på Miljö- och byggförvaltningen i Ljungby kommun, 341 83 Ljungby

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL SOM HAR ÖVERKLAGATS TILL MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn, datum för domen samt målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Till överklagandet ska bifogas lika många kopior av skrivelsen som det finns motparter i målet. Har inte klaganden bifogat tillräckligt antal kopior, framställs de kopior som behövs på klagandens bekostnad.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.